

ѣдетъ желаючи пресвѣтлыя очи ваши царскія видѣти; милостивно боу чоломъ вашему царскому величеству, пожалуй его деревнею Буромкою и Шиловичами з двома млынами, которые любо нынечи разоренны и огнемъ созжены отъ безбожныхъ агарянъ, однакъ чаемъ на милость Божию и вашего царского пресвѣтлого величества, что паки хрестіане будутъ ся розоренны собирати и здати. О що и паки ударивши нижайше чоломъ до лица земного, вашего царского величества десницу смиренно лобызавучи, с подностью услугъ и вѣчнаго подданства нашего вашему царскому пресвѣтлому величеству самыхъ себе вручаемъ. Дата в Прилуцѣ, мѣсяца ноеврія 16 дня, лѣта отъ Рожества Христова 1659.

Вашого царского величества нижайшіе слуги и вѣрныя подданные Ѳеодоръ Терещенко, полковникъ вашего царского пресвѣтлого величества Прилуцкій с товариши.

Подлинникъ писанъ на одной сторонѣ листа бумаги, на оборотѣ котораго надпись (царскій титулъ), а подѣ ней помѣта: 168-го, декабря въ 5 день с протопопомъ Ичанскимъ Семиономъ Адамовымъ; списанъ того жъ числа. Хранится въ Московск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХІ.

Челобитная царю Алексѣю Михайловичу иноковъ Густынскаго Троицкаго монастыря о пожалованіи милостыни, мельницъ и деревень по случаю разоренія монастыря польскими и татарскими войсками, помогавшими бывшему гетману Ив. Выговскому. 1659 года, 18 ноября.

Божею милостію великому государю.. (полный царскій титулъ).

Отъ пресвятой живоначалной и неразделимой Троицы храма Густинскаго монастыря общежителнаго старца соборные и братія

вси со всегдашними молитвами раболѣпное поклоненіе, презряднымъ царского величества твоего стопамъ оумнѣ касающесе, творимъ. Вѣсть убо пресвѣтлое ваше царское величество, како Господь Богъ по грехомъ нашимъ наведиль насъ мимошедшего времени злоютыми враги Ивапкомъ Выговскимъ, иже з народами Ляпескими и Татарскими браннымъ своимъ наездомъ изнищили насъ, точію самъ вседержитель Богъ вѣсть скорбь нашу и напастную нищету. Обаче въ благодати Христа Бога нашего имамы оупованіе непостыдное, такожде и надежду свою возлагаемъ на ваше пресвѣтлое царское величество, яко подаси намъ руку помощи въ нищетѣ нашей. Създаемъ храмъ четвертый на вратѣхъ монастырскихъ, святыхъ верховныхъ апостолъ Петра и Павла, тѣмже оумилениѣ прекланяюще главы своя смиренныя до велелѣпныхъ стопъ вашего царского величества, молимъ о милостивую святую: пожалуй на храмъ святой новый малярского злата и сребра, да красокъ на иконы, да книгъ церковныхъ: миней 12, апостола, евангелія, креста, съсудовъ и священныя одежди, паликадпла, а в праперть (паперть?) финара, да желѣза белого на покритье, еще же книгъ отческихъ и оучительныхъ, такожде и на одежду нашу нищетную, пресвѣтлый государь царь, смилуйся, пожалуй. Паки держаемъ смиренно молити богоподражателнаго вашего царского величества о грамоту на три деревнѣ, ихже мянують: една Высокое, другая Боршная, третя Валки, да оу Валкахъ же млынъ нашъ монастырский, еще отъ князя Вышневецкого наданный, а подлѣ того млына тамъ же два млыны, да тые ишли на гетмана. И тые вси деревнѣ на напомъ ограниченомъ вгрунте сидять около монастыра, близко, надъ рекою Оудаемъ, а прежнихъ часовъ тые деревнѣ были ктитора нашего, благочестивого князя Михаила Корибута Вишневецкого, и с тихъ деревень люди пакость намъ творять в роляхъ и в пуцахъ; да аще ваше царское величество повелишь намъ подати тые дерени с двома млынами, то не будутъ монастыреви вашему шкодити. О што в вторицею вашего царского величества молимъ чрезъ отца нашего о Господѣ, игумена, іеромонаха Іосифа Феодоровича и с нимъ посланныхъ отъ насъ до

вашего царского величества: Арсенія оуоставника, да келара Викентія, да старца Варлаама, да діакона Герасима, да слоужку. Мы же, смиренныя и малѣйшія рабы и богомолцы всегдашніе, всемилостиваго Спаса молити не престаючи будемъ, дабы вашему царскому величеству подаль на съпротивныхъ побѣду и одолѣніе и въ благоденствіи многолѣтіе и, по семъ земномъ, съ равноапостолными цари Константиномъ и Владимиромъ и прочіими богоугодными цари и князи вѣчное царствіе съ пресвѣтлою ти и Богомъ вѣчавною царицею и отъ Бога данными пресвѣтлыми ваю чади Христось Господь, царствующій въ безконечныя вѣки, аминь.

Писано з монастыра общежителнаго Густинскаго, в лѣто бытіа 7168, ноеврія 18 дня.

Вашего пресвѣтлого царского величества всегдашние богомолцы, иноцы общего житія монастыри Густинскаго.

Подлинникъ на бумагъ. Всѣ прописныя буквы писаны киноварью. Хранится въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХІІ.

Универсалъ гетмана Юрія Хмельницкаго о предоставленіи греческимъ купцамъ права безошплинно торговать въ Малороссіи и судиться своимъ судомъ. Изъ Корсуна, 1659 года, 23 ноября.

Юрій Хмельницкій, гетманъ, зъ Войскомъ его царского величества Запорожскимъ.

Паномъ полковникомъ, асауломъ, согникомъ, атаманомъ, всему старшому и меншому Войска его царского величества Запорожскаго, такъже ратнымъ государевымъ людямъ начальнымъ и подь началомъ будучимъ, атаманомъ городовымъ, войтомъ, бурмистромъ и всякаго преложенства и достоинства людямъ, которымъ кольвекъ о томъ

вѣдати належить. Ижъ яко славной памяти родичъ нашъ для вшелякои выгоды тутейшимъ людемъ вольный гандель купцомъ кгрецкимъ въ краяхъ Украинныхъ позволилъ и своимъ имъ правомъ межи собою судитись, такъ и мы, ни въ чомъ постановленья отцевского не нарушаючи, позволяемъ вольный гандель во всѣхъ нашихъ краяхъ Украинныхъ, Литовскихъ и Подольскихъ и иныхъ по мѣстах и мѣстечкахъ на ярмаркахъ и торгахъ вшелякими товарами, купуючи имъ новые товары и старыхъ збиваючи, гандлювати безмытне и безъ вшелякого датку до скарбу нашего належного, такъ же а нѣ до полковника, а ни до сотника, а ни до атамана, а ни до войта, а ни до иного якого права жадною мѣрою абы не належали, але своимъ правомъ межи собою, яко въ пхъ сторошѣ, судилися, и абы имъ никто въ томъ жадною не былъ перешкою, пильно жадаемъ и приказуемъ подъ караньемъ войсковымъ. Зъ Корсуна, дня 23 мца ноемврія, року 1659-го.

Юрій Хмельницкий, рука власна.

Позднѣйшая копія, найденная въ бумагахъ Коммисіи.

СХІІІ.

Челобитная царю Алексѣю Михайловичу инокини Ладинскаго Покровскаго монастыря о пожалованіи церковной утвари, мельницъ и грамоты на право пріѣзда въ Москву за милостыней, по случаю разоренія монастыря татарами, союзниками бывшего гетмана Ив. Выговскаго. 1659 года, 8 декабря.

Божею милостію великому государю. (*неполный царскій титулъ*).

Мы, убогие старицы монастыря Ладинскаго, храма Покровы пресвятыя Богородицы, извѣствуемъ вашему царскому величеству о нищетѣ нашей, яко отъ агарянъ безбожныхъ, которые з Ивашкомъ Выговскимъ ходили, манастыръ нашъ зпустошенъ велми. Того ради

умиленно прекланяемъ главы свои смиренныѣ вашему царскому величеству и слезне молимъ, подаждь руку помощи мѣстцу святому милостивею святою: въ первыхъ, книгъ—минеѣ дванадесять, прологовъ два, охтая, часослова, псалтыри; фимиану, кадилници, вреста, сосудовъ, елея, паликадила, фивара у пранертъ,—все бо тое они браннымъ своимъ наездомъ побрали, а млыни, в которыхъ намъ кормля была, попалили; вмѣсто же тѣхъ просимъ вашего царского величества о млыни Варвинские, которые теперъ на полковъника Прилуцкого идутъ, бо не маемъ где живности взяти. Такожде умилосердися, православный государь, царь Алексѣй Михайловичъ, всея Руссіи самодержецъ, дай на монастырь нашъ святыи грамоту проездную до вашего царского величества в Москвѣ приездити намъ. А посылаемъ змежду себе честныхъ старицъ: Макарию Григориевну и Харитину к вашему царскому величеству. А насъ у монастырь пребываетъ сестръ более седмидесяти в послушницами, иже во всегдашнихъ нашихъ молитвахъ винны zostаемъ Господа Бога о вашемъ царскомъ величествѣи молитствовати. З монастыря Ладинского, въ лѣто 7168, декаврия 8 дня.

Вашему царскому величеству подданные и богомолицы всегдашние Серафима игумена со всѣми еже о Христѣ сестрами.

Подлинникъ писанъ на одной сторонѣ большого листа бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ на черномъ воску печатью съ изображеніемъ Покрова Богородицы и словами вокругъ: Печать мнтра общежительного Лади... На пакетъ надпись: Богомъ избранному и Богомъ вѣнчанному и Богомъ превознесенному, пресвѣтлому, благочестивому и Христолюбивому государю, царю и великому князю Алексѣю Михайловичу, всея Великия и Малыя и Бѣлыя Руссіи самодержцу и многихъ государствъ государю и обладателю, его царскому пресвѣтлому величеству, инокини монастыря Ладинского чоломъ бьютъ.

Изъ Московскаго Архива Минист. Иностр. дѣлъ.

CXIV.

Письмо Ив. Выговскаго къ королю, въ которомъ онъ объясняетъ, что причиною потери Украины и снова вспыхнувшихъ въ ней бунтовъ было отсутствіе военной помощи изъ Польши, увѣдомляетъ о постигшей его неудачѣ подъ Чигириномъ и стычкѣ съ отрядомъ Шереметьева подъ Хмельникомъ и убѣждаетъ короля двинуться съ войскомъ на Украину. Изъ Дубна, 1659 года, 11 декабря.

Najiasnieyszy młsciwy krolu, panie a panie moy msciwy!

Jako szczegulnemu to memu przypisywać muszę nieszczęściu, że do wiernego lubo indomitam plebem raz maiestatu w. kr. msci, p. m. m., nakłoniwszy poddanstwa, w dalszy czas za nowo wszczętemi w Ukrainie rebelliami wierney mey, którą sam P. Bog poswiadczyć może, prosequi nie mogłem hoc in passu przysługi; tak z tym odezwać muszę, że kto nieprzysłania prętkich w Ukrainę author extitit succursow, sam z tego strictissimam P. Bog requiret rationem. Ile że niektorzy z ichmw pp. regimentarzow, mając po tak wielekroć od w. kr. msci, p. m. m., mandata, listami mię tylko, że mieli pospieszyć, cieszyli, a w samey ani dotąd exequowali, ani ad praesens to samo exequuią rzeczy. Lżey by było mi cathegoricam, że nie mogą prętko zemknąć woyska, odbierać declarationem. bo bym sam o sobie dbał y albo ordy wszystkiey z Zadniepra ieszcze nie odpuszczał, albo o przysłanie swięzey co nayprędzey starał, albo w ostatku sam po oną polami przebierał, mając nadzieie w opatrznosci Bozkiey, że y wszczęta gory nie wzięła by, iako przed tym, swawola. Lecz że prętkiem y iuż pod Połonnym, iuż pod Czudnowem, pod Kotelnią iuż, za Dnieprem ieszcze ostaiąc, był tylko cieszony posiłkami, całą w onych położyłem dufność, ratus za przybyciem ani nieprzytaciel attritas pierwiey znacznie będzie mógł resumere vires, ani domowa swawola, choctay by chciała, odważyć co moliri. Na czym y ia wielce zawiodł, y oyczyna w

iakowe wprawiona zostae difficultates, kto ż nie widzi? Przez to **bowiem** właśnie nieprzyjacielowi na swą stronę niestatecznego pole otworzyło ludu, a nesciae wiary panu swemu dotrzymać plebi do correspondentey, a w tym y do nachylenia się in partes hostiles wczesna podała okkazya. Zaczym nastąpiło, iż po sprzysiężoney z kozakami de novo conjunctey, Szeremet z niemałymi na nas następować poczał moskiewskimi siłami, a za powodem kozakow de novo ze wszech stron exorti tumultus, y teraz w Polesiu y około Baru nie ustaiąc, a zamek Barski y Międzyboż oblegszy, w dalsze czaty y podiazdy wypuszczaią kraie, lud pospolity chcący do siebie gromadząc, a przeciwny ogniem znosząc y mieczem. Wprawdzie, pod Chmielnikiem znagła na nas następującemu die 23, łaską Bożą a szczęściem w. kr. msci, odpor daliśmy nieprzyjacielowi, y że ustępować za mile musiał adegimus, gdzie y ia ostatnim życia wierne me maiestatowi w. kr. msci, p. m. m., poddanstwo chciał testari zgonem; ale że impares nostrae nieprzyziacielskim zostawały vires, stetit, że reiterować musielichmy aż ku Dubnowi, nie maiąc zwłazcza spem succursu, lubo nieopodal od nas cudzoziemskiego niemało, polskiego nieco zostawało woyska. Gdzie iednym będąc utrapionym wygnańcem, bom nietylko od wszystkich moich odpadł fortun, na iednym koniu y w iedney z Czyhiryna wypadłszy sukmanie, ale y charam vitae postradawszy sociam y nie maiąc żadney recuperandae illius nadziei, ile że nie mam z kim,—u nog maiestatu w. kr. mci upadam, pokornie upraszaiąc, abys memor mego wiernego przy całej życzliwosci poddanstwa, nie raczył mię od miłosciwey panskiey oddalać łaski, ale osobliwą utrapionego chciał solari protectią. A ia, byleby tey pracy prętkiego mieć mogł socium, za dostojenstwo maiestatu w. kr. msci, p. m. m., y całość oyczyzny zdrowie me przeciwko następującemu gotowem niesć nieprzyiacielowi. W czym nie rozumiem, aby mię kto efficacius mogł secundare, iako jmc p. wda Ruski, moy mciwy pan y brat, ktorego wierną ku w. kr. msci usługa y we wszystkim commendata dexteritas ieżeli gdzie, tedy tu iako nayprzedzey requirit. Nim daley, skupiony daley szkodliwą brać

gorę pocznie nieprzyziaciel, bo by potym etiam efficacissima remedia z trudnością desiderato mogły sortiri effectu. Za prętkim zasięjmci p. wdy Ruskiego pospiechem, rozumiałbym, że y forteca Czyhryńska, na ktorey dotąd artileria kozacka zostae a ieszcze dotąd broni, mogła by recuperari, y ubezpieczony niegotowoscią naszą pociechy pewnie nie odniósł nieprzyziaciel, a w tym y orda, animata gotowoscią, ochoczey by ruszyła; do ktorey lubom sam, iakom sobie życzył, nie mógł przebrać, kilka iednak mych wystałem posłańcow, aby memor y mnie in specie poprzysiężoney wiary chan iegomosc co prędzey raczył znaczne przysylać succursy, y sam za nimi wychodził; ktory, upewniam, nie zaspł, gdy y o w. kr. msci, p. m. m., zasłyszyl w te kraie pospiechu. A tego, iako iest wielce rzecz potrzebna, tak y ia smiem pokornie maiestatu w. kr. msci upraszać, abyś raczył co nayprędzey ku nam zbliżyć. Ktoremu u nog z oswiadczieniem wiernego upaść życząc poddanstwa, tantisper z iego mscią p. Wołyńskim propter communicanda bonum publicum concernentia zostawać będe consilia, y abychmy w. kr. msc o wszystkim przez częste uwiadamiali; gdyż iego msc wda Krakowski, ukazawszy rycerstwu do Nowego lata consistentie, sam raczył do Sokala odjechać. Składaiąc tedy wierne me pod nogi maiestatu poddanstwo, całuję pańską w. kr. msci, p. m. m., rękę. Dan z Dubna, die 11 decembra 1659.

W. kr. msci, pana mego młosciwego, nayniższy sługa y wierny poddany

Jan Wyhowski, w. k. h.

Подлинникъ изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нациевича.

CXV.

Письмо Ив. Выговскаго къ канцлеру коронному Николаю Празмовскому съ извѣстіемъ о неудачной стычкѣ подъ Хмельникомъ съ московскими войсками и съ просьбою исходатайствовать у короля снаряженіе военнаго отряда, съ которымъ онъ желалъ бы выступить на Украину. Изъ Полонной, 1659 года, 17 декабря.

Jasniewielmożny młciwy xże kanclerzu w. koronny, moy wielce msciwy panie y bracie!

Nie omieszkałem ia dać znać w mci, m. m. panu, iakowa z rowną garscią nas pod Chmielnikiem z gromadnym z Szeremtem moskiewskim przybyłym woyskiem stetit rosprawa; y by z jmcją p. wdą Krakowskim obiecane chciały maturare iter succursy, bezpochybnie gloriosa in rem utrapioney zewsząd oyczyzny subsisteret victoria. Opoznione zaś subsidia do reiterowania się nas przyniewoliły do większych sił, ktoremi pomnożony zaraz na ubezpieczonych niegotowoscją naszą szczęściem iego kr. mci, pana mego młciwego, nieprzyiacioł wsiesć chciałem karki; ale że iego mci pana wdy Krakowskiego nastąpiła wola, aby woyska na consistencye rospuscic y na nich aż do Nowego lata haereant, nie przyszło mi do exequowania potrzebney dobru pospolitemu usługi, ktora extra otium zostawać powinna, iako woienna. Jednak że y teraz nie co innego exequor, tylko przy codziennych niemal listach sollicita adiungo postulata do iego mci pana wdy Krakowskiego, aby mię z częścią woyska iako nayprędzey dla zmieszania imprez nieprzyiacielskich sporządził w Ukrainę. Y wkrótce y z rowną garscią ludzi drogę tę zechcę aggredi, boć mi nie zostae, tylko wiarę moją y stateczną panu y oyczyźnie życzliwosc (iako temu, ktorым nie tylko od wszystkich mych odpadł fortun, ale y od dożywotnego przyiaciela) ostatnim życia mego na krwawym poboiovisku comprobare zgonem.

Wszystkie zaś osoby mey u iego kr. mci promotie iakom zawsze na gruntowney łasce wmci m. m. p. zasadzał, tak y teraz wielce proszę, abyś mię indefesso łaski swey wspierał suffragio y malignantium nie dopuszczał szkodzić opacznym interpretatiom, sposabiając do tego swą poważną interpositią, iakobym y prędko z proportionalną częścią woyska, regimentowi memu powierzoną, przeciwko oyczystemu w Ukrainie był sporządzony nieprzyziacielowi, y formalnego w Ukrainę za mną woyska wyprawa nie była opozniona, ale immediate subsistat. Fusius intentie moje ku pomnożeniu dobra pospolitego iego mci p. Radzickiego enucleabit relatia, a ia na ten czas powolne me łasce wm. m. m. pana oddawam usługi. W Połonney, die 17 decembra, anno 1659.

Wmci m. wielce msciwego pana życzliwy brat y sługa powolny
Jan Wyhowski, w. k. h.

Unizenie proszę wm. mego młciwego pana y dobrodzieia, nie day mi upadać do ostatku, bo i tak cale upadłem y wszystko straciłem, y dali mnie dla zazdrosci ruinować. Co by to za rzecz była słuszna, gdym podpadł pod miłosciwą obronę iego kr. mci, a teraz wniwecz obrociłem się? Y przedtym miałem za swoy koszt cztery tysiąca woyska w potrzebie z Trubeckim, a teraz ni chleba, niczego nie mam; z bidy piszę.

Надпись на конвертъ: Jasniewielmożnemu a mnie wielce miłosciwemu panu y bratu, jm. xiędzu Mikołaiowi Prażmowskiemu, kanclerzowi w. kor. etc. etc. oddać.

Подлинникъ, съ печатью герба Выговскаго, изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нацевича.

CXVI.

Письмо Ив. Выговскаго къ королю съ извѣстіемъ о взятіи Ю. Хмельницкимъ Чигиринской крѣпости и съ проектомъ военнаго похода на Украину. Изъ Полонной, 1659 года, 29 декабря.

Naiasnieyszy miłosciwy krolu, panie a panie, wielce mnie młciwy!

Jakom ia dał znać w. kr. mci, p. m. m., takim tego y był rozumienia, iż po Chmielnickiey z nieprzyacielem rosprawie, ustąpiwszy ku większym siłom, a congressu facto z jmc. p. wdą Krakowskim, zaraz z formalnym woyskiem na ubezpieczonego niegotowością naszą mieliśmy obrocić nieprzyaciela; alić consultius zdało, iako supremo duci, ktorego ia sequor ordinans, aby do Nowego lata z kwater nie schodziło woysko. Y lubo ta expectativa wielce uteskniała optime cupientem służę, od raz iednak przedsięwziętey maiestatowi w. kr. msci nie odraziła usługi, gdy z niemałym exinanitae fortunae meae wycięceniem nad substantią moią ciągnąc się y pieniężne u różnych przyjaciół zasięgając subsidia, ludzi mych, którzy się ze mną w wielu ochinęli, za dostoiensstwo maiestatu w. kr. msci, toniach, zatrzymuję in obsequio. W tym zaś czasie iakowe expugnowaney fortecy Czyhiryńskiej dostały mi aviza, osobny list moy żal wyraża nad stratą małżonki mey, ktora, rozumiem, uzna pańskie politowanie. Expediebat iednak oyczyźnie tey fortecy conservatia, z ktorey nieprzyaciel w kartany, w pułkartany y colubriny, zgoła w nieoszacowaną wspomógł infanterią; y iako Moskal dla nie expugnowanego Kiiowa do apprehensiey Ukrainy przyszedł, toż y oyczyźnie forteca Czyhiryńska obiecowwała, gdyby iey subvenire occulta fatorum vis dopuszciała. Kiedy tedy tandem imć p. wda Krakowski, iako declarował mi, w Ukrainę proceduie, y ia ochotnie me na szanc zdrowie za dostoiensstwo maiestatu w. kr. msci, p.

m. m., y całość oyczyzny niosę, chcąc stateczną moją maiestatowi w. kr. msci życzliwość y ostatnim krwie mey comprobare wytoczeniem, gotowem mą sposobnością y umiejętnością woiowania z Ukrainą wierne y nieleniwe praestare obsequium. Jest bowiem non horribilis potęga kozacka, przez te lata w burzach domowej wojny fluctuando nadwerężona. Gdy co naygromadniejsze wyginęli pułki: Pułtawski we czterdziestu tysięcy, a Mirhorodzki we trzydziestu tysięcy, Przyłucki także y Irkliowski wszczęt zniesieni, a pokrzywami miasta y wsi porosłe, bo iedni na placu w tak wielu krwawych poboiowiskach legli, a drudzy z białą płcią w ordę zaięci. Zgoła, wszystko woysko kozackie, na głowę zgromadzone, ledwo effective czterdziestu tysięcy liczbę wyniesie, a y to na iednym mieyscu nie staną potęgą całą, ex quo muszą rozrywać siły y w pola przeciwko Tatarom. Moskwa zaś ile bitew w Ukrainie stoczyła, tyle szczęściem w. kr. msci, p. m. m., clades memorabiles poniosła. Nie są tedy tak straszne nieprzyacielskie potęgi, ktore by od czynienia z niemi y parva manu nas odrażać miały. Byle iedno, iesli iego msci panu wdzie Krakowskiemu ważna legalitas tardabit wyprawę, wiadomemu imprez Ukraińskich summa rerum demandata była y intimatum, aby ze mną de iucundis belli rationibus communicet consilia; boć y teraz occulta fatorum vis siłe rei bene gerendae subtraxit, kiedy y życzliwego Białocerkiewskiego nie secundowano pułkownika, y Pawołockiego odrażono ustąpieniem pod Chmielnik; potem y tam uciekaiącego dla reitery nie prosequowano nieprzyaciela. Listow do mnie przysłanych przez posłannika chana jmci Devlet-Gieldę-agę nie zatrzymuiąc, zarazem same formalne do waszey kr. msci, pana mego młciwego, odsyłam, a posłannika teyże godziny wyprawilem do iego msci p. wdy Krakowskiego. Y radzi chan iego mśc, abyśmy się zimney nie opuszczali pory y wraz się na spólnego rzucili nieprzyaciela. Potrzeba by przez gońca y w. kr. msci, panu memu młciwemu, tam amicum o pospiech w Ukrainę requirere principem, boć to ten narod, ktory częstego przez pošły y listy vocowania do spolney requirit roboty. To pro debita maiestatow

w. kr. mci, pana mego młściwego, oznaymiwszy fide, nayniższe me pod nogi maiestatu w. kr. msci, pana mego młciwego, składam usługi. W Połonney, d. 29 decembris, anno 1659.

Waszey kr. msci, pana mego miłosciwego y dobrodzieia, wierna rada y nayniższy poddany

Jan Wyhowski, wda Kiow. het.

Подлинник из библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Нациевича.

CXVII.

Цисьмо Ив. Выговскаго къ королю съ пзвѣстіемъ о намѣреніи Юрія Хмельницкаго выступить въ походъ противъ поляковъ и съ убѣжденіемъ предотвратить этотъ замысль присылкой войскъ въ Украину. Изъ Полонной, 1659 года, конецъ декабря.

Nayiasnieyszy młciwy krolu, panie a panie moy młciwy!

Nie maiąc effrenata niespokoinych rebelizantow licentia ullum z strony naszej do uięcia siebie obijcem, iako wszędzie wolnie sobie w małej grassuie kupie y iako Bar y Międzyboż stricta premit obsidione, osoblive edocebunt w. kr. msc p. m. m. listow do innie pisanych kopie; gdzie y forteca Czyhiryńska iako nieprzyiacielowi ze wszystką cessit artilerią, a małżonka moja cum fortunis w ręce dostała Chmielniczenka, z niemałym moim żalem odebraną od iednego poddanego mego (ktory personam exploratoris egit), posyłam na teyże karcie maiestatowi w. kr. mci, p. m. m., rełatią; tam że y zamysłów nieprzyiacielskich krotka, lubo pewna iednak iest inserowana mentio. Nie może mię tedy żaden iuż nieżyczliwości przed maiestatem w. kr. msci, p. m. m., y przed wszystkim arguere swiatem, kiedy utratą dożywotniego eandem probavi przyiaciela, nie może nowych y niebezpiecznych na oyczyznę przez re-

bellią kozacką wznowionych culpam na mię redarguere trudności, bom nie przestawał sollicitare częstemi memi y ieden po drugim wyprawionemi, w. kr. mśc p. m. m. o succursy prosząc, listami. Nie przestałem y iego mci panu wdzie Krakowskiemu prętki w Ukrainę radzić pospiech; nie przestałem y sam na takowe narażać okazye, gdziebym za dostoięństwo maiestatu w. kr. msci y całość oyczyzny krew moią z życia ostatnim mógł wylać zgonem. Ale tak mi moje gorące w tym nie posłużyły vota, że nie tylko przez tak długi mogły co lucrari czas, ale, co większa, aemulos wrodzoney narodziły cnocie; co lubo większego utrapionemu coraz musi przydawać utrapienia, iednak wiele sobie po miłosciwey w. kr. msci p. m. m. obiecuiąc łasce, pewenem, że meae pańską dobroczynnością będziesz rączył mederi calamitati y to po moiey raz na usługę maiestatu w. kr. msci p. m. m. consecrowaney obiecywać zyczliwości, co po naywierniejszym z nayniższych swych poddanych. A że tak z tych, ktore posyłam, iako y z innych wielu dobrze to constat wiadomosci, że Chmielniczenko swe iuż rozesał po pułkach uniwersały, intimando prędką do woyska przeciwko państwom w. kr. msci wyprawę y sam iężeli iuż nie ruszył, pewnie po świętach ruskich ma wolę, wyprawiuşy iuż przed sobą kilkadziesiąt dział; zaczym racz w. kr. mśc p. m. m. consulere, iakoby temu zawczasu mogło obviari prętkim woyska ku Ukrainie ruszeniem y nowych, iakie będą mogły, z iego mcią p. wdą Ruskim przystaniem succursow, by zaś na potym szkodliwa hoc in passu remora nieprzyiacielowi przy zgromadzeniu większych sił dalszey nie przydała ochoty, a nam szkodliwszych nie narodziła trudności, ktora y mię w takowe fataliter wprawiła odmiany. Bo gdyby mię praeforibus będącemi nie cieszo no posiłkami, miałbym z tak wiele sposobow, żebym tey tak, iako y przedtym, zapobiegł sweywoli, maiąc zwłaszcza ordę sobie przychylną, a do kozakow, dla sweywoli Sirkowey, wielce urażoną, z którą nic pewniejszego, żebym ich y w wiernym ku w. kr. mci poddaństwie, y w pohamowaniu niecnotliwych uiał zapędow. Wierne me zatym pod nogi maiestatu w. kr. msci skła-

dając poddaństwo, całą miłościwą w. kr. mści, pana mego mściwego, rękę. Dan w Połonney, die decembris 1659.

W. kr. mci, panu y dobrodziejowi memu mściwemu, wierny poddany y sługa

Jan Wyhowski, w. k. h.

Подлинникъ изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Начевича.

CXVIII.

Письмо Ив. Выговскаго къ королю съ вѣстями о ханѣ Крымскомъ, о положеніи дѣлъ въ Украинѣ и съ заявленіемъ о своемъ намѣреніи отправиться въ Полѣсье воевать съ московскими войсками. 1659 года, въ концѣ декабря.

Najiasnieyszy mściwy krolu, panie, panie moy miłosciwy!

Tylkom co pierwsze dwa listy moje do w. kr. mści, p. m. m. miał wyprowadzić, przyszedł posłaniec, od chana iego mści do mnie przysłany, ktorego legatley contenta visum est seorsivis maiestatowi w. kr. mści, p. m. m., deferere literis. Po oddaniu przez mię buławy Chmielnickiemu, teyże niemal godziny, ktorey do w. kr. mści, p. m. m., swych wysłali posłańcow, y do chana iego mści Krymskiego setnika pułku Umańskiego wyprawili. Ten nomine Chmielnickiego y wszystkiego Woyska Zaporozkiego declarował, że Woysko Zaporozkie w wiernym w. kr. mści chce zostawać poddaństwem, z chanem iego mścią poprzysiężoną będą trzymali przyjaźń, na każdego nieprzyaciela w. kr. mści y chana iego mści, a osobliwie na Moskala, iunctis poydą viribus. Ukontentowany poniekąd chan iego mśc takową ich deklaracją, a nie wiedząc, że aliud tu dicunt, aliud w Ukrainie agunt, o żadney nie pomysłał z niemi nieprzyjaźni y z rownym zyczliwosci swey posłańca odprawił oświadczeniem. Lecz

iako skoro postaniec moy, z pod Kotelni ieszcze wyprawiony, przyniosł pewną o nowey kozackiey przeciwko w. kr. msci p. m. m. rebelliey y do cara Moskiewskiego powtore poprzysiężoney adhaesiey nowinę, nie pomału ta chana iego mśc movit wiadomość; ile że praesensit sobie też ztąd novum imminere periculum, zaraz tedy ordzie na wojnę gotować y konie paść przykazawszy, umyślnego z mym tego wysłał posłańca, osobliwemi y jmc p. wdę Krakowskiego stimulando listami, aby zaraz swe w Ukrainę ruszał woyska y iakową ku Kamieńcowi przeciwko sobie wyprawił część woyska, dokąd y mię evocat do spolney na tego nieprzyziaciela invitando roboty. Inaczey, gdybyśmy teraz z tym nieprzyziacielem zimą nie uczynili rozprawy, trudność nam wielką na wiosnę chan iego mśc praenuntiat. Jakom tedy ia zawsze to, aby woyska w Ukrainę pospieszały, radził, tak y teraz tego życzyłbym, ile że y chan iego mśc tego ż iest rozumienia. Ale że y życzliwe consilia moie, y nieobłudna, bo strata sociae vitae y wszystkich fortun probata, życzliwość nic lucrari nie może, dam pokoy in alienam messem injicere falcem, a cale na wszelakie w. kr. msci, p. m. m., oczekiwaiąc mandata, cokolwiek będę mogł na usługę w. kr. msci, p. m. m., zaciągnionym non intermittam czynić ludem, y zaraz ku Polesiu udać zechcę, abym, za łaską Bożą, szczęściem w. kr. msci, p. m. m., z grassuającym tam rosprawę uczynił nieprzyziacielem, który iuż Pinsk, Turrow y inne zamki, miasta y miasteczka opanował y swiezo do Turrowa dwa pułki kozackie, Nieżynski y Czerniohwski, przysłał, iako mi ięzyki, podiazdem ludu mego wziętę y wczora przyprowadzone, wiedzieć dały, który ku Stepaniu na moy zaciągowy maią iść lud. Ktory do kupy sciągnowszy, sam przedsięwziołem przytym być experimencie umysł, maiąc nadzieie pełen w Panu Bogu, że żadney nie odniosą pociechi.

A gdy to do w. kr. msci, p. m. m., piszę, towarzysz ieden chorągwie mey, który z Zadnieprskiego uszedł pogromu, a potym zostawał w Czyhirynie, przyszedł do mnie. Ten oculatus transactiey Czyhirynskiey był testis y patrzal na to, iako tey dobyto fortocy.

Chmielnickiego odszedł w Bohusławiu, kędy wszystkim połkom do siebie sciągnąć przykazał, mając kilkadziesiąt sztuk dział cum omni apparamento bellico. Szeremet do Kiiowa powrocił y teraz tam zostaje. Książ Kozłowski w dziesięć tysięcy w Białey Cerkwi stoi, Buturlin w Pereiasławiu sedem fixit. O ruszeniu woysk kozackich twierdzi po świętach ruskich. Starszyna niektora że iest w. kr. msci addictissima, powiada, o czym y ia nie wątpię, y gdyby iuz w Ukrainie zostawały woyska bez pochyby wiele by ich mogło in partes w. kr. msci, p. m. m., transire. Co doniosszy maiestatowi w. kr. msci, przy oddaniu poddaństwa, całuię rękę w. kr. msci, p. m. m. Dan w Połonney.

Waszey kr. msci, pana y dobrodzieia mego młciwego, wierna rada y nayniższy sługa poddany

Jan Wyhowski, w. k. h.

Młsciwy nayiasnieyszy krolu! Jużem wszystko stracił, iako w. kr. mśc wiesz, y teraz mam ludzi moich dobry trzy tysiące. Jedno mnie nie wiem, iak tam piszą do w. kr. msci. Kiedy teraz na woynę nie poydą, tedy pewnie spotężywszy się nieprzyiaciel poydzie w panstwa w. kr. msci.

Подлинникъ изъ библиотеки К. Свидзинскаго, собранія О'Начевича.

СХІХ.

Письмо Переяславскаго полковника Тимооѣя Цепуры къ думному дяку Алмазу Иванову съ просьбою исходатайствовать для него особое царское покровительство, такъ какъ онъ, стараясь объ удержаніи Малороссіи въ подданствѣ царя, нажилъ много враговъ среди старшинъ и считаетъ свою жизнь въ опасности. Изъ Переяслава, 1659 года, 30 декабря.

Божіею милостию великаго государа... (*царскій титулъ*) думному дяку его жъ царскаго величества Алмазу Ивановичу полковникъ Войска Запорозскаго Переяславскій Тимооѣй Цепура, другу и приятелю моему милому, чоломъ бью.

Вѣдомо тобѣ, другу и приятелю моему, буди, што я зачалъ дѣло доброе, што и Богу небесному мило, и его пресвѣтлому царскому величеству пожиточно, и о томъ пилюе старане маю, штобъ его до конца совершить. Только много такихъ вороговъ, которіи и предъ тимъ его пресвѣтлому царскому величеству добра не мислили, и теперъ много найдуться такихъ, и мнѣ за тое доброе зачатое дѣло добра нѣкакъ не мишлятъ и мене ненавидятъ, а отъ короля отлучитись нѣкакъ не хотятъ. Любо самъ павъ гетманъ Юрей Хмелницкій его царскому величеству вѣренъ и добрѣ работаетъ ему, але много поддушниковъ Вгвовскаго, которіи и гетмана нѣ на що зводятъ, и мнѣ нѣкакъ добра отнюдь не мишлятъ. И тобѣ бѣ, другу и приятелю моему, тое его царскому величеству вѣстно учинить, штобъ мнѣ въ своемъ здоровю безопасно жить, штобъ его царское величество какого дворянина своего зослалъ и объ томъ з гетманомъ розговорилъ, любь к Василю Борисовичу отписать велилъ, штобъ онъ розговорилъ, штобъ мнѣ в своемъ здоровю жить безопасно; а я не маю по Бозѣ нѣкого иного, кромѣ его пресвѣтлое царское величество и тебе, друга и приятеля своего.

И што мене к его царскому величеству назначили посломъ были, и то они одменили, а кого много послали; и я бымъ радъ его пресвѣтліи царского величества очи увидѣть и самъ свою службу объявить.

Вѣстно тежъ тобѣ, другу моему, буди, што Василя воеводи сынъ Ясы вистиналь и выпалиль с турецкимъ людомъ, а самъ на Волоскомъ государствѣ сѣлъ; а Мултявский господарь до Венгеръ утекъ, а салтапъ Калга городовъ достаетъ и пустошить; и тобѣ бѣ тѣ вѣсти били вѣдоми.

Да прошу твоей милости, не огпусти прозвѣи моей тще: розговори з его царскимъ величествомъ, штобъ онъ мене отъ тихъ вороговъ огородилъ своимъ царскимъ жалованемъ и своею десницею покриль, штобъ мнѣ безопасно в своемъ здоровю жить. По семь тобѣ, другу и приятелю моему, мало пишу, да много челомъ бью и Рождествомъ Сына Божия поздравляю. Писанъ в Переяславу, лѣта 7168, декавра 30 дня.

Подлинникъ, писанный на листъ бумаги, хранится въ Московск. Архивъ Мин. Иностр. Дѣлъ.

СХХ.

Письмо гетмана Юрія Хмельницкаго къ царю Алексѣю Михайловичу съ ходатайствомъ о Переяславскихъ мѣщанахъ, посылающихъ въ Москву своихъ уполномоченныхъ просить о подтвержденіи ихъ городовыхъ правъ и предоставленіи имъ нѣкоторыхъ льготъ. Изъ Чигирина, 1660 года, 17 января.

Божиею милостию великому государю... (*полный титулъ царскій*) Юрій Хмельницкій, гетманъ, з Войскомъ вашего пресвѣтлого царского величества Запорожскимъ, многолѣтнего в щастію панованя желаючи, поклонъ свой унижайшій отдаю.

Вашого царского пресвѣтлого величества вѣрные подданіе и убогие мещане Переяславскіи, освѣдаючи своего подданства вѣрность а жадаючи о подтверженіе правъ давныхъ и привилеовъ на маистратъ свой Переяславскій и на мѣсто такъже милосердія жебручи и фолги отъ войскъ, едутъ до вашего царского пресвѣтлого величества высланыи отъ всего маистрату и мѣста; за которими, яко завна и теперъ презъ розные войска спустошалыми и зубожалыми для великихъ на войска всякие выдатковъ, на самымъ гостинцу седячимъ, и я, вѣрнымъ подданнымъ и слугою вашего пресвѣтлого царского величества будучи, покорную причиняющую прозбу мою вношу: рачъ в милости своей царской розказати, ствержаючи вѣрнымъ и знищальнымъ подданнымъ своимъ, о що будутъ чоломъ бити, написати и фолгу, яко праве утрапленнымъ отъ войскъ, подати, чимъ не толко ихъ самыхъ, але и всѣхъ Малороссійскихъ подданныхъ своихъ в вѣрности и зчливости ствердишь. О що и повторе вашего царского пресвѣтлого величества велице просячи, милостивой ласце вашего царского пресвѣтлого величества з вѣрными и унижайшими услугами моими пишно отдаюся, яко

Вашого пресвѣтлого царского величества вѣрный подданный и рабъ наиповольнѣйший Юрий Хмелницкій, гетманъ, з Войскомъ вашего царского пресвѣтлого величества Запорожкимъ.

З Чигирина, 17 януаря, року 1660.

Подлинникъ, писанный на одной сторонѣ большого листа бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ печатью на красномъ воску. На немъ помѣта: Списанъ 168-го, марта въ 1 день, без черна; с Цыдурую. Хранится въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХІ.

Письмо Юрія Хмельницкаго къ царю съ ходатайствомъ объ освобожденіи «намѣстника Овруцкаго полковника» Константина Кондратенка, невинно захваченнаго войсками Шереметева. Изъ Чигиряна, 1660 года, 19 января.

Божиею милостию великому государю. (*полный царскій титулъ*), вашему царскому пресвѣтлому величеству и монархъ православному, здравіа, долгоденствія и щастія з унижайшими услугами моими сердечне, упрейме и вѣрне зычу Юрий Хмельницкий, гетманъ, в Войскомъ вашего царского пресвѣтлого величества Запорозькнмъ.

Вашого царского пресвѣтлого величества ратные люде, подъ началомъ Васіліа Борисовича Шеремета будучие, козакъ и намѣстника полковника Овруцкаго, на імя Костюка Кондратенка, въ року 1659, о святомъ Петрѣ, в мѣсте Бышовѣ, взявши, в Москву запровадили невинне и нецотребне, власне якъ бы якого зрайдцу, по которого теперь братъ его родный Іванъ, обиватель Бышовскій, вышукуючи, в Москву за нашимъ позволенемъ и причиною едетъ. Велице теде вашего царского пресвѣтлого величества прошу, рачъ онымъ ласку свою царскую и милосердіе показати: где ся колвекъ и у кого колвекъ тамъ, въ Москвѣ, знаидеть и въ иншихъ городахъ, жебы выйти до своего обействя и господарства, до Бышова, не збороняно, изволятъ ваше царское пресвѣтлое величество приказати, якобы нѣхто не задерживаль. Оны тое молисердіе молитвами своими щоденными, а я услугами моими вѣрными вашему царскому пресвѣтлому величеству нагорозать винни зостаемъ. З Чигиряна, дня 19 іануаріа, року 1660.

Вашого царского пресвѣтлого величества вѣрный подданный и слуга унижайший Юрий Хмельницкий, вашего цар. пресвѣтлого величества гетманъ в Войскомъ Запорожскимъ.

Подлинникъ на листъ бумаги, на оборотъ котораго надпись съ полнымъ титуломъ царскимъ; былъ запечатанъ печатью на желтомъ воску подъ кустодією. Хранится въ Моск. Арх. Мин. Иностр. дѣлъ.

СХХІІ.

Письмо Ив. Выговскаго къ королю съ увѣдомленіемъ о казни, якобы постигшей его брата Данила, и о своей готовности двинуться съ собственнымъ отрядомъ въ Украину воевать съ царскими силами. Изъ Дубна, 1660 года, 1 февраля.

Nayiasniewszy młsciwy krolu, panie, panie moy młsciwy!

Jako prętko posłaniec iego msci p. Wołynskiego, z Połonney do Chmielniczęka y starszyny praevio ze mną consilio wyprawiony, nazad powrocił, natychmiast, co u tego przewrotnego sprawił narodu, visum est maiestatowi w. kr. mci p. m. m. uwiadomic enucleate. Mnie zasię ciężki moy przychodzi przełożyć żał, z tyrańskiej rodzonemu memu od Moskwy smierci zadaney podjęty, który wątpliwą u niektórych swoją maiestatowi w. kr. msci p. m. m. y całej Rptey życzliwość ostatnim życia zgonem probavit. Nie może tedy już żaden fidem ubogiego domu mego in dubium vocare, kiedy co w. kr. msci, p. m. m., co miłey, w ktorey porodzili, debent oyczynie, krwie własney wylaniem oswiadczać poczynaia. I to mię tylko w dość ciężkim cieszy poniekąd utrapieniu, że cokolwiek cierpię cierpię uymuiąc o dostojenstwo maiestatu w. kr. msci, p. m. m., cierpię publicum Rzptey promovendo bonum. Do czego, pewen, po,

łasce Boga mego, że nigdybym nie przyszedł, kiedybym przysła-
niem prętkich nie był upewniony posiłkow, ktorey remory y tako-
wego nieszczęścia mego, a consequenter znaczney w oyczyźnie im-
mutathey kto iest author, da strictam czasu swego Panu Bogu ra-
tionem; a ia, w iedyne u wszystkiego świata z teyże właśnie przy-
czyny obrocony ludibrium, przed strasznym rosprawić gotow będę
trybunałem. Ostradawszy iuż tedy dożywoćnego przyjaciela, po-
zbywszy krwawie nabytych fortun, oplakawszy krew moią, nie wi-
dżę, aby mi co zostało, tylko własney wylaniem krwi dalszą
oświadczyć ku maiestatowi w. kr. msci, p. m. m., y oyczyźnie mey
życzliwość. Na co cale rezolwowany, z ludem mym zaciągowym,
ktory iuż za Zasławiem zostaię, ochocz idę w Ukrainę, maiąc nie-
omylną w Bogu mym nadzieję, że Sam niewinnie przelaney krwi
zemsci y nie da daley z mego nieprzyaciołom cieszyć utrapienia,
ile kiedy, złączywszy z chanem iego mscią y maiąc w pomoc sobie
ordy, przydzie to szczęściem w. kr. msci, p. m. m. zacząć dzieło.
Co tym ochoczey przedsiębiore, im pewen zostaię, że gdy y na
mię rowna fortuna z ordinansu Boskiego padnie alea, pozostałą w
miłosciwey pańskiej łasce krew chować będziesz raczył. O co po-
kornie u nog maiestatu w. kr. mci, p. m. m., upadszy, całuję mi-
łosciwą w. kr. msci rękę z oddaniem wiernego poddaństwa. Datum
z Dubna, die 1 februarij 1660.

Waszey kr. msci, pana mego młsciwego, nayniższy sługa,
wierna rada y poddany

Jan Wyhowski, w. k. h.

*Подлинникъ изъ библіотеки К. Свидзинскаго, собранія О. На-
цевича.*

CXXIII.

Письмо гетмана Юрія Хмельницкаго къ Волинскому каштеляну Беневскому. Изъ Чигирина, 1660 года, 5 февраля.

Wielmożny mci panie kasztelanie Wołyński, moy wielce młciwy panie y bracie!

Wydziwić się temu nie możemy, że wm. m. pan, wziąwszy dzieło Rzptey na siebie y mając in commissis między Woyskiem Zaporozkim a waszmościami do uspokojenia podane media, a tak nie prędko ku nam pospiesza, na ktorego prawie wzrok przytępi- liśmy, ochotnie wyglądając. A że przez pierwszego posłańca wmci m. p. dostateczney nie podaliśmy declarathey, temu wm. m. p. nie racz zdumiewać, bo nie owszeki uwierzyliśmy, byś wm. m. p. ku nam tak się zbliżył. Teraz tedy przez drugiego posłańca wmci m. pana słusznieyszą y pewnieyszą declaratią w tym wm. m. panu posyłamy liscie, którą wm. m. p. iako toaleem chciey przyjąć. Pod- danym ja iego kr. mci gdy byłem, że wszystkim Woyskiem Zapo- rozkim wielce dziękujemy, iż wm. m. pana, iako commissarza y mediatora, szle do nas, nie tak dla stwierdzenia hetmanstwa moiego, iak dla upewnienia wszystkiego Woyska Zaporozskiego łaską iego kr. mci. Ktorego hetmanstwa, lub iestem lat młodszych y mniej- szego rozumu, aniżeli p. Wyhowski, nie chcę iednak stwierdzić ani od cara iego msci, pana mego, hramotami, ani od iego kr. msci przywilegiami y constitutiami, gdyż solitum Woysku Zaporozkiemu, według upodobania, y iednego dnia mieć trzech hetmanow. Widzie- liście wm. m. panstwo błazeńską rzecz p. Jana Wyhowskiego, który sadził się razem być hetmanem Zaporozkim, Kijowskim wojewodą y xiążęciem Ruskim, y tym chcieliście w. m. pozyskać nie mało, a tak wszystko utracili. Co się przypomni względem supplikowania do iego kr. mci przez wm. m. pana, teraz ni suplikować, y żądania

naszego opisać nie możemy, gdy wm. m. pana nie widzimy u siebie. Za szczęśliwym w. m. przybyciem, na ten czas wszystkie proźby Woyska Zaporozkiego y moje wm. m. panu patebunt y do iego kr. mci wniesione będą. Że się wm. m. m. pan urągasz nam naszą przysięgą, na wałnym seymie wykonaną w Warszawie przez posłów Woyska Zaporozkiego,—ci posłowie, którzy byli, wiadomo wm. m. panu, nie od wszystkiego Woyska Zaporozkiego, ale od pana Jana Wyhowskiego, wyprawując mu xięztwo, wojewodstwo y hetmanstwo do śmierci, a Woysku Zaporozkiemu wolności iakieś malowane okazując. Po tym wm. m. p. wyrozumieć możesz tych posłów tedy nie od wszystkiego Woyska Zaporozkiego przybyłych, ponieważ my bez tamtey strony Dniepra nie iesteśmy Woysko Zaporozkie, a tamta strona bez nas. A przecie moglibyśmy się przy iego kr. mci lub iedna strona opponować y tamtą nakłonić stronę drugą, gdyby posiłki iego kr. msci przybyły, z ktoremi potędze by iego carskiej mosci odpor dało; ale że nie stało tak, trudno się było małej garstce pomknąć przeciwko potędze, nastąpioney w Czernihow, Niżyn y Perejasław, gdyż sami między sobą wysililiśmy się, o hetmanstwo pana Jana Wyhowskiego ubiiając. A co było ludu trochę z nami iego kr. msci, z półtora tysiąca, y to nie bardzo hozi, niebezpieczno było z tym ludem z tych trzech miast potęgę iego carskiej msci wypłoszyć, na których miastach nasze woysko Zaporozkie zależy; popusciwszy głowę, ogonowi bronić się nielzia.

Na tę declaratią naszą listem wm. m. p. nie odpisuy, lecz swoią chcey domowić bytnością. Druga, nie dziwuy się wm. m. p. y nie żałuy szczęścia y nieszczęścia naszego (według swego pisanja), żebyśmy mieli w ręce dostać tyranowi. Nie wiem też, iakiey łaski y od iego kr. mci doznaliśmy? W tymże liście wm. m. p. wzmiankujesz, iakoby nas iak oyciec łaskawy miał przyiąć, skrzydłami okryć synow pobłądzonych y każdego ukontentować. Prawda, tych j. kr. msć kontentował, którzy rzecz p: Jana Wyhowskiego trzymali, a nie którzy od Woyska Zaporozkiego byli, iako to: p. Niemierzycza, p. Fedora, Konstantego Hruszę y p. Hrehorego Lesnic-

kiego (a nie p. Tymosza Nosacza, od Zaporozkiego wszystkiego Woyska wnoszącego proźbę) y inszych niemało z podpiskow y czeladzi iego.

Tey zaś łaski u iego kr. mci nie zasłużyło było Woysko Zaporozkie, iż j. kr. m. złożywszy swą koronę, ze wszystkim poprzyściągł senatem. Ale kto ż do rozerwania powodem y naruszenia j. kr. mci przysięgi, iesli nie p. Jan Wyhowski, który, siląc się na hetmanstwo Zaporozkie, zadnieprskich pułkownikow dla niemiłości swey oddzielił y sposob podał nakłonić się iego carskiej mci, panu naszemu? A takie okrucieństwo na cara iego mci, pana naszego, ktore wm. m. p. wypisujesz, nigdy nie pokaże, aby mieli szwagrowie moi ucierpieć. O niebożczyku p. Nieczaju to mówią, że gdy dobyto Starego Bychowa, tamże przy tey zawierusze nieznaomie od pospolstwa poległ. Pan Daniel zaś Wyhowski swoją własną zszedł z tego świata śmiercią; dla lepszego uwierzenia czeladnika, przy nieboszczyka pana Daniela będącego smierci, ieżeli wm. m. p. chce, poszlemy.

W ostatku, szkoda by takich wm. m. panu tyranskich epitet do nas wypisywać, czego istotnie nie było, chyba kto sam, świadomszy okrucienstw podobnych, rozumi, iżby drugi czynił. I nie wiem, czym mnie iego kr. mscć ma do siebie powabić, gdy żadney od iego kr. mci nie uznałem łaski. Lepiej by wm. m. p. o łasce iego kr. mci do mnie pisać y iey wyliczać membra, a niżeli tyranstwa zmyszłaiąc nieiakieś, ktorych nigdy in rerum natura nie było. Przyznam za prawdę: kto otrzymał od iego kr. mci xięztwo, woiewodztwo? kto podskarbstwo? kto panstwo? kto hetmanstwo y insze urzędy? A mnie biednego Subotowa nie chciano popuszcć, ktory krwawą szablą w Polszcze wielki znak za siebie uczynił. A com przypomniał wyżey, wszystkie te zamieszania za powodem p. Jana Wyhowskiego stało się, y powtarzam. Zaczym wm. m. p. nie urażay się na p. Kowalewskiego, ktory nie z urazy iakowey przeciwko iego kr. mci y wm. m. p. iego cesarskiemu wieliczestwu, panu naszemu miłosciwemu, nakłoniłiśmy się, ale za przyczyną p. Wyhowskiego,

iż wzięwszy p. Kowalewskiego na Czyhirynską górę, przemyślał y wynaydował sposob odiać zdrowie. A człowiek koźdy zdrowie, tak drogi kleynot, iak mogąc chroni. Że się też iego kr. mć, łaskę swą pokazując na Janie Wyhowskim y Antonie Żdanowiczu, nie msci za ich winy, na což na tych mścić, gdy w ręku wm. m. p. y napotym obiecowana może kogo nie minąć bida? Pisałeś wm. m. pan y to pokazując być nie kawalerska, zem paniey Wyhowskiej kazał dobywać. Nie Wyhowskiej dobywano, lecz fortecy Czyhirynskiej y ludzi cudzoziemskich, y nie woysko całe, tylko ochotnik. To bardziey nie kawalerska w liscie wielkość woysk kłaść y liczbę, iakoby kogoś strasząc. Tedy, gdzie się obaczyć przydzie, tak woyska w. mosciow, jako y woyska naszego siły widziane będą, y komu Bog wszechmogący pomoże. Mogły by się obszyrnieysze do wm. m. p. opisać quoty, ale concludując paucis multa, ultimate takową wm. m. panu declaratią daiemy: z carem jmścią wm. m. panstwo traktuycie, a nie z nami, gdyż my całe iego carskiej msci, panu naszemu mćiwemu, iesteśmy zyczliwemi y wiernemi poddanemi. Na czym iego carska mć pan nasz z wm. m. panstwem postanowi, tym się ukontentuiemy, a iuż o żadney nie myslimy odmianie. I tak postronne państwa zdumiewaią się, pogłądaiąc na nasz niestatek y ony trutinuiąc. Niech tedy nikt porozumienia y domniemania w swey nadziey nie kładnie, abyśmy od iego carskiej mci p. naszego oddalić się knowali, y tego P. Bog skarze, kto swoią przewrotnością a chytrością, nie dotrzymawszy iego carskiej mci, według przysięgi, wiary, nadgładził Ukrainy; iakoż iuż skarał y karać będzie. A Chmielnicki, raz poprzysiąwszy iego carskiej mci y poddawszy Ukrainę, drugi raz oddalać nie myśli. Zkonczywszy przytym moy list, samych siebie wm. m. pana oddaiemy braterskiej przyiazni. Z Czyhiryna, die 5 februarij, anno 1660.

Wm. m. panu wszego dobra zyczliwy przyiaciel Jerzy Chmielnicki, hetman, z Woyskiem iego cesarskiej msci Zaporozskim.

Оригинал из библиотеки К. Свидзинского, собрания О'Начевича.

СХХІV.

Письмо гетмана Юрія Хмельницкаго къ царю Алексѣю Михайловичу объ отправленіи въ Москву козацкихъ пословъ, избранныхъ для участія въ Борисовскомъ съѣздѣ. Изъ Чигирина, 1660 года, 20 февраля.

Божиею милостию великому государю.. (*слѣдуетъ полный царскій титулъ*) Юрій Хмельницкій, гетманъ, в Войскомъ вашего царского величества Запорозкимъ, обовный, судья, писарь, асавулы, полковники з всею старшиною и черню до лица землѣ чоломъ бьемо.

Ваше царское величество, принявши насъ, Войско Запорозкое и всѣхъ православныхъ малоросійскихъ христіанъ, подъ свою высокую и крѣпкую руку, посломъ нашимъ Андрѣю Одинцу, полковниковъ Черкаскому, и Петру Дорошенку з товариствомъ богатую свою царскую ласку показати рачилъ и инымъ многимъ, яко намъ сами оповѣдили. Потомъ, хотячи покой межи христіаны сотворити и кровопролитіе утолити, на грамотную прозбу короля Полского и всего совѣту его, своихъ пословъ полномощныхъ, в грамоте менованыхъ, в Борысовъ на комѣсію з комиссарами лядскими о покою трактовати высилаючи, намъ своею грамотою царскою през жылца Ѳедора Протасіева и поддячого Алексіа Преириева, посланниковъ, приказалъ, абысмо своихъ войсковыхъ осланцовъ тамъ же, в Борысовъ, на тую же з ляхами комѣсію послали. На который мы приказъ вашего царского величества охотне скланяючися, змежи себе выбравши: Василіа Ничипоровича, полковника Нѣжинского, Ѳедора Коробку, товариша войскового, и Костантіа Матюту, людей умныхъ, пословъ отъ себе и всего народу, давши имъ інформацію о рубежахъ здавна належачихъ Малоросійскихъ, Подолскихъ, Волинскихъ и иныхъ и о всякихъ дѣлахъ добрыхъ, выслали в Борысовъ. А затымъ в скоромъ часѣ ваше царское величество дворянина своего Ивана Афанасовича Желя-

Бужского и подьячего Александра Титова з пожалованемъ своимъ милостивымъ и з грамотою царскою прислалъ, с которой грамоты и з устной мовы вышменованныхъ вашего царского величества пословъ добре вырозумѣли, же ласку и милосердіе свое царское хотячи надъ нами показати, посломъ нашимъ высланнымъ приказалъ к себѣ, въ Москву ити для устной информаціи; за которыми, любу южъ они в дорозе, в слѣдъ послалисмо иншихъ посланцевъ нашихъ, жебы, не идучи заразъ к Борысову, впередъ в столицу к вашему царскому величеству вступили поклонитись и лице царское огледати и устную взяти науку. За тыми я вашего царского величества прошу велице: повели ихъ безъ забавы з своими полномощными послами в Борысовъ отпустить, яко и мы сихъ помененыхъ пословъ вашего царского величества, дворянина Ивана Аванасовича Желябужского з товариством, в скоромъ часѣ отпустили, през которыхъ за грамоты волныи и за пожалованье милостивое царское я, гетманъ, з обознымъ, судьями, писаромъ, асавуломъ енералными, полковники и всею черню вашему царскому величеству велице подяковавши, вѣрне и зычливе по вѣкъ живота нашего служить обещуемъ и за щасливое в долгий вѣкъ царствоване вашего царского величества Господа Бага благодаючи, милостивой ласце з унижайшими услугами нашими пилно отдаемъся. З Чигрина, дня 20 еевруаріа, року 1660.

Вашого пресвѣтлого царского величества вѣрный и зычливый подданъный Юрий Хмелницвий, гетманъ, з Войскомъ Вашего пресвѣтлого царского величества Запорозкимъ.

Подлинникъ, писанный на одной сторонѣ большого листа бумаги, хранится въ Моск. Арх. Минист. Иностр. дѣлъ.

CXXV.

Письмо Юрія Хмельницького въ Киевскому митрополиту Діонисію Балабану съ увѣреніемъ, что Войско Запорожское никогда не отступитъ отъ вѣрноподданства царю, и съ убѣжденіемъ, чтобы онъ не вѣрилъ людскимъ баснямъ и возвратился на осиротѣлую кафедру. Изъ Чигиряна, 1660 года, 13 марта.

Jasnie w Bodze przeoswieszczeny, msciwy oycze metropolito, moy wielce msciwy panie y pasterzu!

Tak jego carskie preswietle wielicestwo, pan y monarcha chrzescianski, nie pragnie krwie rozlania, iako y Woysko Zaporozskie nie zyczy sobie z kroleм jmcіą Polskim y Rzptą w niepotrzebne niezgody y szranki zachodzić. Tylko żeby krol iego msć Polski y Rzptą w horody iego car. wiel. Ukrainskie woyska swego koronnego nie zsyłał, narod nasz irrituiąc y Ukrainę sobie z inszemi Małorossyiskimi horodami przywłaszczaіąc, ktore niesłusznie antecessorowie ich byli xiążętom Ruskim gwałtem z rąk wydarli; bo my, raz z polskiej wybiwszy się niewoli a iego carsk. wielicestwu służyć począwszy, nigdy nie myslim zmienić y iako prawosławnego monarchy y pana odstąpić, ktory nam, iesli się dobrze przeyrzym w rzeczach, bardziey niżli kto inszy jest przyrodzonym panem. W ktorego niewypowiedzianym miłosierdziu ufność mocną mając, aby przeoswieszczenstwo twoie basniom ludzkim nie wierząc, do katedry osierociałey spieszył, z uprzejmosci naszej zyczimy. A co się tknie wyżywienia kleru, przy katedrze zostaiącego, temu iesli nie zdołaią maiętnosci monasterskie, przyłożym starania, aby za przyczyną naszą iego cars. wielicestwo z przemnogiego miłosierdzia swego, nie tylko maiętnosciami, ale y osobliwym opatrzył pożałowaniem, czego y insze monastery doznali. W czym y przeoswieszczenstwo

twoie assecuruiąc, na ten czas głowę moią pod rękę przeoswiesz. twego skłaniam.

Przeoswieszczentwa twego, mego m. p. у pasterza, w Duchu swiętym syn Jerzy Chmielnicki, hetman, z Woyskiem iego cars. wieliczestwa Zaporozskim.

Z Czehiryna, dnia 13 martij, 1660.

Современная копія изъ библіотски К. Свидзинскаго, собранія О' Нацвича.

CXXVI.

Письмо Юрія Хмельницкаго къ царю съ объясненіемъ причинъ, препятствующихъ ему немедленно исполнить царскій приказъ пріѣхать въ Москву. Изъ Чигирина, 1660 года, 18 марта.

Божиею милостию великому госуларю, царю и великому князю Алексію Михайловичю.. (*полный титулъ*) Юрій Хмельницкий, гетманъ, в Войскомъ вашего царского пресвѣтлого величества Запорозкимъ многолѣтнего в щастію и потѣхахъ помыслныхъ царствования сердечне сприяючи, чоломъ до лица землѣ бью.

Изволилъ ваше царское величество пресвѣтлое ко мнѣ, вѣрному подданному своему, грамоту прислати, приказуючи ехати в Москву на столицу, жебымъ поклонъ мой найнижший вашему пресвѣтлому величеству отдалъ. Давно я о томъ мышлю и шукаю способу, толко жъ на сесь часъ одно проездъ злѣй, гостынцы болотистии, другая—певныи вѣсти маемъ, же неприятелѣ Ляхи, сполкующися з иными, мають неотмѣнный замыслъ на Украинные города вашего царского величества ударыти, углядѣвши способный часъ, а звлаща вгды бь почулы о моемъ отъездѣ; третяя—и в тыхъ листахъ, которые Петрановский, посланецъ Выговского, отъ Турецкого цесаря привезъ, а я в Карпомъ, товаришемъ войсковымъ и приятелемъ

моимъ, послалемъ къ вашему царскому величеству, не знаемъ, если не мають Ляхи в Турками якои змовы потаемнои; до того тежъ безъ порады и волѣ всего Войска не могу учинити. Скоро tedy почуемъ тихо отъ неприятелей досконале и безопасно будемъ оставати отъ нихъ, дорога ся направить, а паны полковники подъ часъ Воскресеня Христова ко мнѣ въ Чигрынь з иншою старшиною вѣдутся, яко ихъ теперъ всѣхъ писанемъ нашимъ о сей грамотѣ вашего царского величества приказной обвѣстимъ, в тотъ часъ нарадившия з всѣми, охотне до вашего царского пресвѣтлого величества не замедлю поспѣшити. А теперъ велице прошу, рачъ милостивно пробачити; о чомъ не вонячи, милостивной ласце и милосердию царскому пилю отдаюся и чоломъ бью.

Вашего пресвѣтлого царского величества вѣрный подданный и слуга унижайший Юрый Хмелницкий, гетманъ, з Войскомъ вашего царского пресвѣтлого величества Запорозкимъ.

З Чигрина, 18 марта, року 1660.

Подлинникъ, писанный на большомъ листѣ бумаги, сложенномъ пакетомъ и запечатанномъ красною восковою печатью, которая отъ времени искрошилась. На оборотѣ надпись съ полнымъ царскимъ титуломъ. Хранится въ Московскомъ Архивѣ Минист. Иностранн. дѣлъ.

СХХVII.

Челобитная Нѣжинскаго полковника Василя Золотаренка царю Алексію Михайловичу о пожалованьи грамотъ на разныя села асаулу Леонтію Буту и сотникамъ Роману Ракушкѣ и Филиппу Уманцу за ихъ вѣрную службу. 1660 года, въ мартѣ.

Государю, царю и великому князю Алексію Михайловичу, всея Великия и Малыя и Бѣлыя Росні самодержцу, бьетъ чоломъ подданный твой Василий Золотаренко, полковникъ нѣжинский. Служать тебѣ, великому государю, со мною в полку Нѣжинскомъ того жъ полку Нѣжинскаго ясаулъ Леонтей Бутъ, да сотъникъ нѣжинский Романъ Ракушка, да Глуховский сотникъ Филипъ Уманецъ. Милосердый государь, царь! Пожалуй мене, подданого своего, и ихъ, ясаула Леонтия Бута и сотниковъ Романа и Филипа, за ихъ к тебѣ, великому государю, вѣрную службу и за радене, и за давнюю и за винешнюю работу: вели, государь, имъ дати вновь—Леонтію Буту, ясаулу, селце Киселювку и Адамовку з млынками, на греблѣ Киселювской будучими, а крестьянскихъ дворовъ в нихъ з соровъ, опрочъ козаковъ, а тые селца обѣдѣ в уѣзде Носовскомъ; сотника Романа в Нѣжинскомъ полку, въ Новъгородскомъ повѣте, селомъ Кистеръ з млынками и иными принадлежностями, а в немъ крестьянскихъ дворовъ, опрочъ козаковъ, со сто; Глуховскаго сотника Филипа селомъ называемымъ Гремяче з млынкомъ на рецѣ Рогозной, з озерами и з кгрунтами, а в томъ селе крестьянскихъ дворовъ з шестьдесятъ, опрочъ козаковъ; а то село совсѣмъ розорено одъ козаковъ и одъ Ляховъ. И на тѣ села вели, милосердый государь, царь, дати имъ свои великаго государя жалованные грамоты; а оны за достоинство вашего

пресвѣтлого царского величества вѣрнѣе вѣрно служить и головы свои покладать готовы. Царь и государь, смилуйся, пожалуй!

Василій Ничипоровичъ Золотаренко, полковникъ Нѣжинскій.

Подлинникъ, писанный на обыкновенной четверткѣ бумаги, хранится въ Моск. Архивѣ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХVIII.

Письмо гетмана Юрія Хмельницкаго къ царю о дѣлахъ, касающихся заключенія мира съ Польшею, съ вѣстями о замыслахъ Крымскаго хана и съ ходатайствомъ объ освобожденіи плѣнныхъ гетманскихъ родственниковъ. Изъ Чигирина, 1660 года, въ маѣ.

Божіею милостію великому государю, царю и великому князю Алексѣю Михайловичю... (*слѣдуетъ полный царскій титулъ*) унижайшій вѣрный подданный Юрій Хмельницкѣй, гетманъ, з Войскомъ вашего царского величества Запорожскимъ, низко до лица земного чоломъ бью.

Пребогатою таковою вашего царского пресвѣтлого величества милости велде даваемъ, же ваше царское величество изволилъ по словъ нашихъ: Василіа Никифорова Золотаренка, полковника Нѣжинскаго, Ѳедора Коробку и Костантіа Матюгу з своими пресвѣтлого царского величества великими и полномощными послами, з ближнимъ бояриномъ и намѣсникомъ Астраханскимъ княземъ Никитою Ивановичемъ Одоевскимъ с товарицы, на коммиссію Полскую, позволившы имъ волное мовене тамъ о границы вашего царского величества Украинной, отпуститы, оказавшы имъ свои царского величества пресвѣтлые очи; отколь всѣ особливую в такомъ дѣлѣ вашего царского величества познаваемъ ласку и по увесъ вѣкъ живота нашего неотступно за многую ми-

лость вашему царскому величеству служить общаемъ. Що припомнится взглядомъ вашего царского величества дворянина Ивана Аонасовича Желябужского, до насъ в Украину присланого, миле кожде словеса отъ его мовенные принялисмо, где и о границы Украинной поневажъ змѣнка была, теды и вашему царскому величеству слушне ведлугъ Зборовськихъ статей учиненой ознаймыти умыслили, которую небожчикъ славнои памяти панъ родичъ мой и все Войско вашего царьского величества Запорозкое с королемъ Полскимъ и его сенаторами постановили. А починаеться тая Зборовская граница окрѣслена отъ реки Горыни и отъ мѣста Острога; теды Острогъ, Заславль, Гуца граничить отъ Воляня; Межибожь, Вѣнница, Баръ, Зѣнковъ—граничить отъ Подоля; Студеница, Могилевъ, Янѣполь, Рашковъ—граничить отъ Волоской земли. А седять менованые города надъ Случью, Гореню реками и Бугомъ. Горень упадаеть в Припять, а Припять впадаеть у Днѣпръ и не займають Каменца Подолского, а нѣ Воляня, а нѣ Подоля. Такъ вашему царскому величеству наменивши, высокому вашему царского величества полецаемъ баченю и увазѣ, вычачи, абы ся кровь христіанская перестала розливати, принявши умиреніе, а поганские, вмѣсто ей, глумлено головы.

Туть же о неприятелехъ и ихъ замыслахъ вашему царскому величеству даемо знати, ижъ ханъ Крымскій конечно услуесть в Ляхами на Украину наступовати, якъ в языковъ маемъ увевненя и яко вашего царского величества дворянинъ Иванъ Аонасовичъ Желябужскій извѣстно учинить. Але мы на тое пилное око маемъ, заложившы отъ всѣхъ границъ людми чулыми, меновите: у Рашкови, в Могилеви, у Студеници и в Умани полъкъ отъ Татаръ на поготовю и отъ Ляховъ в Корцу и в Межирѣчью и индеи по мѣстахъ тамошнихъ.

Поновляемъ тежъ прозбу нашу до вашего царского пресвѣтлого величества за швакгромъ моимъ Иваномъ Нечаемъ и Юрьемъ Нечаемъ и Иваномъ Сербыномъ. Пожалуй мене и ихъ своею милостию государскою а кажи до насъ отпустити, которыхъ беремо на сум-

нене и шлюбуемъ, же до конца житія своего посполу во мною неотмѣнными будутъ оставати подданными вашему царскому пресвѣтлому величеству. Не остави мене и сестры моей опущеной и вдовѣти ей не допуская з ново теперь нарожденнымъ чадомъ. А Сербыновымъ дѣтемъ, по смерти жены его, ведлугъ указу вашего царского величества, якъ извѣстия намъ Тимоѣѣй Цюцюра, полковникъ войска вашего царского величества Запорозкого Переяславскій, у Переяславлѣ быти казалисмо. О що и повторе до лица земли низко чоломъ вашему царскому величеству бючы, самыхъ себе с повольными услугами нашими предъ маестатомъ вашего царского величества накланяемъ. Писанъ в Чыгринѣ, мѣсяца мая... року воплощенія Сына Божия 1660.

Вашего царского пресвѣтлого величества вѣрный подданный и унижайшый слуга Юрий Хмельницкий, гетманъ, з Войскомъ вашего царского пресвѣтлого величества Запорозкимъ.

Подлинникъ писанъ на листъ бумаги, сложенномъ пакетомъ, съ гетманской печатью на красномъ воску подъ кустодією, хранится въ Московск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХІХ.

Челобитная игумена Трехтемировскаго монастыря Иоасафа Креховскаго, поданная имъ царю во время прїѣзда въ Москву за милостынею. 1660 года, въ маѣ.

І. Царю, государю и великому князю Алексею Михайловичу, всея Великия и Малыя и Бѣлыя Россіи самодержцу, бьетъ чоломъ Иоасафъ игумень, вашего царского величества богомолецъ, о томъ, ижь обитель наша Войска вашего царского величества Запороз-

кого под тые часы барзо есть знищена отъ войскъ ровныхъ вашего царского величества. Просимо вашего царского величества, пожалуй нашъ монастырь убогий милостынею, чимъ ласка будетъ вашего царского величества. Що именно просимъ: ижъ маемо ризы барзо ветхия и стыхарѣ дяконскія, пожалуй насъ ваше царское величество ризами; такъ тежъ просимъ вашего ц. величества, пожалуй насъ жезью, то есть желѣзомъ бѣлымъ, на побой церковный; такъ тежъ и Уставомъ и Лѣствичникомъ; такъ тежъ просимъ вашего царского величества о денги на расходъ обители нашей убогой, то есть на кормъ для братіи; за що мы повинни будемъ Господа Бога благати за спасеніе, здравіе же и благоденствіе, и прославятся щедроты и милость вашего царского величества предъ Богомъ въ безкровной жертвѣ нашей. Вторицею и третицею и посетне молился о семъ рабъ и богомолецъ со своимъ клиромъ, да сіе дѣло желаемое намъ исполниши.

II. Цару, государу.. (какъ выше) бьетъ чоломъ Іоасафъ, игумень монастыра Терехтемировъ, царский и войсковий богомолецъ, во всею еже о Христѣ братіею, о томъ: Якъ насъ блаженной и святѣйшой памяти государь, царъ и великий князь Михайло Федоровичъ ведлугъ грамоти повелѣлъ пожаловати прежнихъ нашихъ игуменовъ святой памяти, такъ и мы, на ихъ мѣстцу будучи по-восталые, бємо чоломъ на томъ: и ваше царское пресвѣтлое величество насъ, богомолцовъ вашего пресвѣтлого царского величества, пожалуй, жебы нашъ трудъ и праца не вотще пошла. Не подобаетъ бо намъ отъ вашего лица пресвѣтлого изыти тощимъ и скорбнимъ. О семъ вторицею молимся, да изыдемъ милости и щедротъ вашего царского величества исполнени во обитель нашу и прославимъ щедроти и милость вашего царского величества на насъ явленную в безкровной жертвѣ и недостойныхъ молбахъ предъ Богомъ, и предъ Войскомъ вашего царского величества Запорожскимъ не утаимъ.

III. Цару, государу... бьетъ чоломъ Іоасафъ, игумень монастыра Терехтемировъ, царский и войсковий богомолецъ, во всею

еже о Христѣ братію, о томъ: іжь обитель наша войсковая ветхая денми, просимо вашего царского величества, пожалуй насъ ваше ц. величество жестью, то есть желѣзомъ бѣлымъ, на побой церковный, такъ тежъ фарбами на іконы и книгами до церкви, меновите Уставомъ и Лѣствичникомъ; ежели тежъ ласка вашего царского величества—и аппаратами и стихаремъ дяковскимъ. Покажи щедроты и милость свою на насъ, недостойныхъ богомолцовъ своихъ, же такъ на престолъ, яко и на омбонъ—всюди дождь течеть; жебисмо безпакостно могли Господа Бога просить за спасеніе, здравіе же и благоденствіе вашего царского величества, щасливе милостію Божію намъ пануючого, и великія православныя держави вашего царского величества благосостояніе, да будетъ во стѣнахъ ея тревожделѣный миръ и обиліе, и за спасеніе и отпушеніе грѣховъ присидячихъ в пресвѣтлой полатѣ вашего царского величества и всякихъ властей повсюду сущихъ. Вторицею и третицею молится о семъ рабъ и богомолецъ недостойный со своимъ клиромъ, да сіе дѣло желаемое намъ исполниши.

IV. Цару, государу.... біеть чоломъ Иоасафъ, игуменъ монастыра Трехтемировъ, царьскій и войсковый богомолецъ, и вся о Христѣ братія, абы ваше царское величество взглядомъ того, ижь насъ о тамъ-тѣи мимошедшіе лѣта переходы войсковые такъ людей Запорозкихъ, яко и людей Крымскихъ и Ляховъ самыхъ прошлого року оутиснули и зѣло знищили, а наостатовъ и людъ вашъ царского величества з сего боку Дѣвпра, а съ того-тамъ боку войско Запорозкое, якъ статѣи в Переяславлю становлено, в тые поры стяжаніе монастырское все до конца пропало, то есть вѣрную мою и братій моихъ законныхъ працу, оу гумнѣ розные збожа в снопахъ стравлено и съ коморъ порабовано, отволь пошло, же стадо коньское и быдло рогатое и овци всѣ немалъ выдохли, же поистинѣ мовячи, до вашего царского величества здѣ закладными и позычонными коньми поднявшися в трудный путь тотъ, милостію Божію заледвомъ прихавъ. Що видячи, ясневелможный его милость панъ гетманъ Юрій Хмельницкий

з Войскомъ Запорожскимъ, яко зверхнійший втиторъ Богородици Запорожское, мѣста святого, войскового монастыра Трехтемирова, привернулъ волюе рыбъ ловенье в рѣцѣ Самари и в рѣцѣ Протолчи и во всѣхъ рѣчкахъ до Самары, здавна шпиталю войсковому монастыра Трехтемирова належачихъ. Теды, супротивъ того, ласки вашой царской милости, за уважнымъ листомъ ясновельможного его милости пана гетмана Юрѣя Хмелницъкого, вторицею просимъ и молимъся, абысь намъ надалъ где, в якомъ ли колвекъ повѣтѣ или полку ваковщизну и отбѣгщину, где бы дровно поволное быти могло на опалъ и всякую выгоду шпиталю войсковому, также о данину млыновъ тому жъ шпиталю войсковому на слухное выхованье вашего царского величества войсковымъ богомолцомъ, а именно покорне просимъ о отбѣгщину, што протопопъ киевский Михаилъ Гунашевский, свѣтникъ ближній Ивашка Лугувского, на такъ-рочномъ сейми Варшавскомъ выправилъ былъ сбѣ селъ вилка з млынами, то есть: Крехаевъ, Евынники, Слободку и прочая на Подесниці. О тое бѣтъ чоломъ Іоасафъ игуменишко, вашого царского величества и войсковый богомолецъ, монастыра Трехтемировъ, вашему царскому величеству, абы намъ тая отбѣгщина по тому змѣнънику и всякому злу междособънниа брани ходотаю и неклятвохранению неменьшому трелукавому причинъци даниною дана, правомъ вечистымъ и ненарушонънымъ ваше царское величество повелишь привилеемъ своимъ царскимъ все тое ствердить, и пляцъ на пожару в Києве на подъворье монастырское в тымъ же привилею ваше царское величество повели преписать; да мы, благостынею и милостинею вашего царского величества оущедрены, доволство будемъ мѣти, еже намъ изобилувати въ всяко дѣло благо, еже есть Бога ся бжати, царя почитати, по глаголу апостольскому, вѣрою же и правдою привълонниками и повлонъниками и богомолцами вашему царскому величеству за то должны зоставати до коньца живота

нашего, и не точию сами, но и иныхъ тому дѣлу богоугодноу поучати и къ тому приводити. Рекохъ.

Иоасафъ Креховскій, ігуменъ войсковій.

Подлинники этихъ четырехъ документовъ, писанныхъ на бумагу полууставнымъ письмомъ, хранятся въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СXXX.

Письмо Юрія Хмельницкаго къ Василю Шереметьеву съ извѣстіемъ о посылкѣ ему въ помощь нѣсколькихъ козацкихъ полковъ и съ увѣреніемъ въ неизмѣнной своей вѣрности царю. Изъ лагеря подъ Прилукой Збаражской, 1660 года, 16 сентября.

Божьею милостию великого государя.. (*царскій неполный титулъ*) Юрій Хмельницкій, гетманъ, в Войскомъ его царского величества Запорожскимъ, великого государя нашего, его пресвѣтлого царского величества, боярину и воеводе и намѣснику Белоозерскому Василю Борисовичу Шереметеву, прятелеви нашему возлюбленному, всякихъ благъ душевныхъ и телесныхъ сердечие желаемъ.

До сихъ часъ ничего певного отъ милости твоеи не моглимо одержати, а то снатъ для того, якъ зрзвумѣлисмо, же а ни наши листы до милости твоей, а ни вапы не могутъ прейти за неприятелми наступуючыми, взглядомъ которыхъ шлемъ милости твоей на помощь з намѣсникомъ нашимъ паномъ Тимофиемъ Носачемъ, обознымъ, полковъ осмь, за помощю Божьею о тыхъ промышляючи врагахъ. А кгда бы наши еще имъ не змогли выдолати силы. надѣи тратити непотребя: восталисмося еще назади сами болшого купити войска, ку векуистой слави его царского величества и на пострахъ неприятельскій, и спודהеаемся не малого, за ласкою

Бога всемогущего, бо и его царского величества околничий и воевода и намѣсникъ Белгородский князь Григорей Григорьевичъ Ромодановский, за указомъ его царского величества, додасть намъ ратю посланку, яко милость твоя в листу его, до насъ писаного, вычитати изволишь. А милость тежь твоя рачь намъ дать свое писане, абы часть якая в Києва ратныхъ людей в нами потягла, и такъ, во всѣми тыми зкупившыся, и в войскомъ позосталымъ Запорожкимъ до твоей же притягнемъ, кромъ жадного замедлениа, милости и сполными нашими такими силами, зколво Богъ всемогий подасть разумѣнниа и моцы, о тѣхъ врагохъ промышляти будемъ, азали милостиваа десница небесная, за щастемъ его царского величества, посрамитъ враги наша и заградить уста ихъ рыкающыя и мысли. А теперь тымъ полкомъ приказалисмо якъ наймужний за цѣлость маестату его пресвѣтлого царского величества и цѣлость церквий Божыхъ и всего народу российскийского и найотважний ставати, которымъ сприяючы и милости твоей пожаданныхъ помыслностей, самыхъ себе на тотъ часъ друголюбю милости твоей пилю преподаемъ. З табору отъ Прилуки Збаравкой, 16 дня сентеврия, 1660.

Милости твоей всѣхъ благъ упреимый желатель Юрий Хмельницкий, гетманъ, в Войскомъ его царского величества Запорожкимъ.

Собственноручная приписка гетмана: А я самъ, поки мнѣ сыль ставатиметь и здоровья, то такъ буду старатися и посланковати в. мсти. Я уже хоба у той часъ царского величества отступлю, коли не буде души у тѣлѣ моюмъ. Бо вѣдаю то певъне, же ваша милость вонпите; а тежь присяга моя нехай мене побьетъ на душе и на тѣлѣ, абымъ не одно малъ чинити, да и помислити о змѣнѣ якой.

Подлинникъ на листѣ бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ войсковою печатью на желтомъ воску подъ кустодією. На пакетѣ адресъ (какъ въ началъ письма). Хранится въ Московск. Арх. Мин. Иностр. дѣлъ.

СХХХІ.

Письмо гетмана Юрія Хмельницкаго къ царю Алексѣю Михайловичу съ увѣдомленіемъ, что войско Шереметьева осаждено многочисленными силами Поляковъ и Татаръ и отрѣзано отъ сообщенія съ войскомъ козацкимъ, которое также находится въ величайшей опасности; просьба о скорѣйшей помощи. Изъ лагера подъ Слободищами, 1660 года, 30 сентября.

Божьею милостию великому государю.. (*полный царскій титулъ*), монарси православному хрестіянскому, государю милостиному, Юрій Хмельницкій, гетманъ, з Войскомъ вашего царского величества Запорозкимъ, до лица земли низво чоломъ бьемъ.

По указу вашего царского величества, рушылисмо спѣшно противко наступуючого в Украину непрятеля: впередь боярынъ и воевода и намѣсникъ белозерскій Василий Борысовычъ Шереметевъ з ратю вашего царского величества и Тимофій Цепура, полковникъ вашего царского величества войска Запорозкого Переяславскій, з полками заднѣпрскими, а потомъ я зо всѣми полками, на семь боку Днѣпра будущими. Теды боярынъ вашего царского величества и Тимофій Цепура 4 дня септеврия подъ Любаремъ з великими зышлися непрятелскими силами и бои непрестанные чынили, которымъ и мы на помощь потягшы, стали подъ Слободищами, где непрятель з войсками своими, чужоземскими и татарскими многими, 25 дня септеврия наступившы на насъ, несказанную всѣмъ усилиемъ потребу чынили, и любо потѣхи не отнесли, за щастемъ вашего царского величества, на пляцу утратившы своего немало люду, однакъ же намъ зыйтися з боярыномъ и воеводою и намѣсникомъ белозерскимъ Василиемъ Борысовичомъ Шереметевымъ не допустили и не допускають, мноство ордн и ляховъ межы нами в поляхъ засадившы. Утекаемъса теды всѣ в томъ дѣле до вашего царского величества: ежели ваше пресвѣтлое

царское величество хочет вѣру православную в Малой России, церкви Божьи и хрестіянъ, будущихъ вѣрныхъ своихъ подданныхъ, неразоренныхъ отъ иновѣрныхъ и цѣлыхъ захвати, изволь по милости своей, для милости Божей, ку намъ слати посланки и у Белорускихъ краяхъ и Литовскихъ будущей рати своего царского величества наступити на непріятелихъ воскоре, до того послати указъ до Ромодановского в Киевъ, Переяславль, Нѣжинъ и Черниговъ, абы и тые ку Бѣлой-Церкви тягнули и намъ давали помочи. Бо тотъ ворогъ, уховай Боже чого, насъ поконавшы, кдыжь мы головы всѣ по обѣти и присезе нашей за цѣлость вашего царского величества готовы власти и умирати, грозить и на все панство вашего царского величества, поневажь самъ король Польскій, учинившы покой зо всѣми посторонними и посполитое пры собѣ зобравшы рушене, такъ же ханъ Крымскій з ордами, якъ маемъ з языковъ вѣсти, спѣшно ку Украйне тягнеть и листы свои посылаетъ впередъ прелесные, которые подаемъ вашему царскому величеству черезъ пословъ нашихъ Михаила Суличыча и черезъ Нестора Кононовича, подписка, и Грыгорія Дорошенка. Обшырней посланные вашему царскому величеству о здѣшнихъ оповидать дѣлехъ. А мы, и повторное наше низкое чоломъбите з покорною прозбою до вашего царского величества о ратунокъ внесшы и жадаючы о прудкую пословъ отправу, зычл... наше подданство предъ маестатомъ вашего царского величества покладаемъ и долгод... и на врагы побѣды зычимъ. Писанъ в таборе подъ Слободищами, 30 дня септеврия, року 1660.

Вашого пресвѣтлого царского величества вѣрный и унижайшыи подданныи Юрий Хмелницкій, гетманъ, з Войскомъ вашего царского величества Запорозкимъ.

Подлинникъ, писанныи на листъ бумаги, съ слѣдами печати на красномъ воску, хранится въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХХІІ.

Присяга гетмана Юрія Хмельницкаго на подданство Польскому королю и пункты военного совѣта его съ коронными гетманами. 1660 года, 18 октября (новаго стила).

Присяга его милости гетмана Войска его корол. милости Запорозкого.

Я Юрій Хмельницкій, гетманъ Войска его королевской милости Запорозкого, присягаю Пану Богу всемогучому, в Троици святой единому, на той святой евангелии, своимъ и по мнѣ наступующихъ гетмановъ Войска Запорозкого именемъ, ижь наисвѣйшему Янови Казимѣрови, кор. полскому, шведскому, великому ксіонъженцю литовскому, и наступъцомъ его кор. милости королемъ полскимъ и великимъ ксіонъженціомъ литовскимъ и всей Речи-посполитой коронѣ вѣрнымъ и послушнымъ буду со всѣмъ Войскомъ Запорозскимъ, отъ старшихъ до наименьшихъ, счире, правдиве и вѣчне, вѣрностю и послушенствомъ, вшелякихъ протекцій постороннихъ пановъ, а особливе царя Московского, и иныхъ всѣхъ отступую и оныхъ ся зрѣкаю вѣчне, руки на его королмль, пана моего милостивого, и наступъцовъ его, королевъ полскихъ и великихъ ксіонъженць литовскихъ, и вшыстку Рѣчь посполиту и войска ей нѣбгды подносить, с построннимъ жадного порозумѣня мѣти, поселствъ приймавать а нѣ отправовать а нѣ посылать без вѣдомости его корол. милости и Речи-посполитой не буду, противъко вшелякимъ неприятелемъ его корол. милости и Речи-посполитой охотне и отважне здорове свое нести маю и буду завше з наступъцами моими и всѣмъ Войскомъ Запорозскимъ повиненъ; комѣсии Чудновской, которая ся дня вчорайшого, то есть сѣмнадцетого дня мѣсяца октября, в року нынешнимъ 1660, одправила, во всемъ досить учиню и оной в каждамъ наименшимъ пунктѣ додержу; а напотомъ, кто бы тотъ святой покой рвати

хотель и бунѣти якие всчиналъ, противко каждому такому не тилко в Войскомъ Запорозскимъ, але и в особы моей повстану и оного воевать такъ самъ и в Войскомъ Запорозкимъ, яко и в войскомъ его корол. милости и Речу-посполитою буду. Такъ ми, Пане Боже, допоможи и мука Христова, яко справедливе присягаю.

Напотомъ тежь вся старшина и чернь слово в слово присягали на вѣрное и вѣчное подданство его корол. милости передъ корунными гетманами и всѣми сенаторми.

Рада ихъ мил. пановъ гетмановъ коронныхъ посполу з его милостю паномъ гетманомъ Войска Запорозского:

1. Пословъ одъ Войска Запорозского при нашихъ послахъ жебы его милость гетманъ Запорозкий виправиль до его корол. милости.

2. Такъже до хана его милости послове же абы были виправлени.

3. Универсали жебы его милость панъ гетманъ до всѣхъ городовъ выдалъ, даючи знати о повротѣ своимъ, Войска тутежь Запорозского и всей Украйны до послушенства его корол. милости.

4. Универсали до полковъ Нѣжинского и Черниговского, абы ся лучили з войсками его корол. милости, в Литвѣ будучими.

5. Польковъ два до войска нашего коронного виправить: еденъ з ближшихъ, а другий з заднепрскихъ, о що гетманъ его милость горячо ся умовляеть.

6. Универсали до мѣстъ ближшихъ, абы до обозу коронного живность вожено, котрую еднакъ платить всѣ будутъ повинни.

7. Способъ зношеняся през листы такъ з ихъ милостями паны гетманы, яко и в войскомъ в Литвѣ будучимъ, абы его милость панъ гетманъ Запорозкий обмислилъ.

8. Довончившы Шеремета, войска коронные на выпочинене в килку полкахъ, нѣмъ замерзнетъ Днѣпръ, поставити, а околю Кіева мешать (лежать?) войску, абы запаси отнять кормъ конскій.

Учинившы сполную раду ихъ милости панове гетманы коронные, также ихъ милость панове сенаторове, на тотъ часъ будучи, и полковники з его милостю паномъ гетманомъ и паны полковниками Войска его корол. милости Запорозского, такое сполное намовили постановене: Глядячи на околичность теперѣшней войны, ижъ от войскъ его корол. милости и Татарскихъ Шереметь, гетманъ царя Московскаго, з войсками своими есть обяженъ, а на томъ все належитъ, абы его тутъ доконъчити, яко того, который есть з раменя царскаго головою в Украинѣ постановленный, теде его милость панъ гетманъ Запорозскій з паны полковниками своими, чинячи впрעדъ досить пунктомъ учиненой згоды, потимъ правдивую свою ку его корол. милости и Речипосполитой высвядчаючи вѣру и зчливость, обещуетъся, же маеть назначити два полки Войска Запорозского, абы сполне з войскомъ короннымъ того неприятеля кончили. Цецура также, полковникъ Переяславскій, с пятами полками заднѣпръскими, повеважъ за свое выкрочене карности годенъ будучи, для самой его милости пана гетмана Войска Запорозского причины, пребачене выступьку и заровню з Войскомъ Запорозскимъ волностей усѣхъ учасничество одержуетъ, выйти маеть з полками до войскъ коронныхъ и заразъ оружье свое на неприятеля обернути и посполу его кончити; чого еслибы не учинилъ, его милость панъ гетманъ Запорозскій з Войскомъ, яко его корол. милости и собѣ спречного, зносити при войскахъ коронныхъ посполу обещуютъ. Же зась надѣя есть о посліахъ Шереметови отъ князя Ромодановскаго и князя Юрья, беретъ тое на себе его милость панъ гетманъ з Войскомъ Запорозскимъ, же тие посліаки переимовати будутъ, давши вѣдомость до ихъ милостей пановъ гетмановъ коронныхъ о посліаки з войска коронного, которыи, яко отъ его корол. милости выправленными тутъ суть, абы Украину отъ неприятеля того высвободити и во всемъ, в чомъ

требѣ, обороною своею вѣспирали, обещують заравъ за вѣдомостью коли того потреба будетъ, вытягати часть войска коронного и его милость пана гетмана и Войска Запоровкое послатьвати. И о тое его милость панъ гетманъ Запоровкий з Войскомъ пилного, иле можетъ быти, обещуетъ приложити старанья, абы Клевъ, если не можетъ быти на сей часъ обляженный, принажней якъ-вольвекъ могль быти обогнанный до того часу, ажь войска коронные з тымъ тутъ окончатъ неприятелемъ. Заднепръскыйи зась фортѣци, отъ неприятеля оцанованыи, якъ Днѣпръ, дасть Богъ, людами станеть, сполною войскъ коронныхъ и Войска Запоровкого рукою отбраннии быти мають.

Станиславъ Потоцкый, воевода Краковскый, гетманъ коронный.

Юрый Любомирскый, маршалокъ великый, гетманъ полный коронный, руками власными подписалися.

Современный событію списокъ, писанный на листъ бумаги, хранится въ Московск. Архивъ Мин. Иностр. Дѣлъ.

СXXXIII.

Письмо Юрія Хмельницкаго къ боярину Василию Шереметьеву съ объявленіемъ о своемъ вступленіи въ подданство польскаго короля и съ убѣжденіемъ сдаться побѣдителямъ. Изъ лагеря подъ Коднею, 1660 года, 16 октября.

Божьею милостию великого государя.. (титулъ царскій) боярину и воеводѣ и намесникови Белоозерскому Василию Борысовичу Шереметови, господину и любимому прятелюви нашеум

Юрій Хмельницкій, гетманъ, з Войскомъ его королевской милости Запоровкимъ здорова отъ Господа Бога зычимъ.

Такъ ся подобало Богу всемогущому, въ Которого потужной рудѣ всего свѣта монархне, же Войско наше Запоровкое едностайнымъ, а праве надъ сподѣване людское, волнымъ голосомъ зевволяетъ zostавати при королю его милости Полскомъ, яко пану своемъ приржономъ, и южъ сталося все, счо колвекъ до вѣрности нашей отдана належало. О томъ и милости твоей ознаймуемъ, аби южъ жадной надѣи о отмѣнѣ Войска Запоровкого не мѣлъ, вгдыжъ статечне и вѣрне при пану своемъ приржономъ zostавати будетъ. Зычимъ при томъ, аби и милость твоя, волѣ Божей не перечачи, шувалѣ милосердя, вгдыжъ мы сполними силами отчызны боронити и презыдіа цара его милости спровадити мусимъ. Господу Богу при томъ милость твою в сохраненіе отдаемъ.

Милости твоей всѣхъ благъ желатель Юрій Хмельницкій, гетманъ Войска его корол. милости Запоровкого.

Дать въ таборе подъ Коднею, дня 16 октября, року 1660.

Подлинникъ на листъ бумаги, который былъ сложенъ пакетомъ и запечатанъ войсковою печатью на красномъ воску подъ кустодію. На пакетъ адресъ, какъ въ началѣ письма. Изъ Моск. Архива Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХХІV.

Универсалъ Переяславскаго полковника Тимофея Цецуры, адресованный къ козацкимъ полкамъ, находившимся въ осажденномъ лагерѣ Шереметьева, съ извѣщеніемъ, что гетманъ и все Войско Запорожское вступили въ подданство королю, и съ убѣжденіемъ, чтобы и они, оставивъ Шереметьева, переходили въ станъ польскій. 1660 года, въ октябрѣ.

Тимофѣй Ярмолаевичъ Цецура, полковникъ Войска его корол. милости Запорозкаго Переяславскій.

Ознаймую симъ писанемъ моимъ пану Дмитрию Светусѣ и пану Богдану Калениченку и пану Василию Дворецкому, полковникови Войска его корол. милости Запорозкаго, и всѣмъ сотникомъ и чернѣ, найдуючойся в таборѣ, и всѣмъ посполитимъ людемъ и кому тилко сие писане показано будетъ: іжь бивши его милость панъ Хмелницкій, гетманъ Войскъ его корол. милости Запорозкихъ, у ихъ милостювъ пановъ гетмановъ коронного и полного и постановивши з ними и зо всѣмъ Войскомъ Запорозкимъ, присягу королеви его милости на вѣчное и вѣрное подданство виьоналъ ведлугъ Гадяцкихъ пактовъ завартихъ, и теперъ знову ихъ поновили и на томъ пакта заварли такъ его милость панъ Хмелницкій, яко и всѣ полковники и чернѣ; що тежъ и я сегодня тую жъ присягу виьонавши особливе предъ ихъ милостями панами гетманами королеви его милости, осведчаючи вамъ ласку и приязнь ихъ милостей, абысте за симъ писанемъ, скоро придетъ, нѣчого съ не обавляючи, ку намъ, скоро обачите мою полковую короговъ и полки его милости пана Хмелницкаго и ихъ милостей пановъ гетмановъ драгантю, просто шли отъ москвы, не повонтпиваючи нѣ

в чемъ. Що и повторе вамъ ознаймивши и ласкою ихъ милостей пановъ гетмановъ васъ упоминавши, Господу Богу васъ поручаю. З табору.

Вашимъ милостямъ всего добра зчливий приятель Тимофей Цецура шапа рг.

Любо то оногда не добресмо собѣ поступили, же насъ орда замешала, еднак же теперъ лѣпше в то потрафимо, же орда жаднои души не возме, и любо била побрала, теды все знову мусѣла поотдавать, и всѣ суть при насъ. А я тежъ, для яснѣйшого вирозуменя, и вамъ листи послаю его милости пана гетмана Хмелницкого, до мене и до васъ всѣхъ писание, абысте болгѣ нѣ в комъ не покладаючи надѣи, до насъ ся брали.

Подлинникъ, писанный рукою Цецуря на полумистъ бумаги, съ приложенною внизу на красномъ воску печатью подъ кустодією, хранится въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХХV.

Письмо того же Цецуря къ старшинамъ козацкаго войска, оставшагося въ лагерѣ Шереметьева, съ убѣжденіемъ перейти въ станъ польскій. 1660 года, въ октябрѣ.

Мои ласкавые панове судіи и панове полковники!

Здоровя доброго отъ Господа Бога вашимъ милостямъ узичивши. Дивно ми то барзо, же вы, не вѣдаю, в комъ надѣю еще покладаючи и зайтроніи сердца маючи, такъ срогко до мене отписуете, мовячи и тимъ мнѣ доворяючи, жемъ я перше цареви присягъ... Не вѣдаете, же и его милость панъ Хмелницкій посполу с

панами полковниками и всѣми вами присягъ цареви и ему воста-
вать в подданствѣ обецалъ, а же теперъ Богъ ему в сердце по-
далъ, же королеви его милости, яко пану своему дедичному, по-
клонился и ему в вѣрнимъ и вѣчнымъ подданствѣ зостать обецалъ
и на томъ присягу виконалъ перед ихъ милостями панами гет-
манами во всѣмъ Войскомъ Запорожскимъ. Що тежъ и я, обачивши
ихъ милостей пановъ гетмановъ писане и отъ его милости пана
Хмельницкого, гетмана нашего, по виконаной присягѣ королеви его
милости, пану нашему, схилившись з вами всѣми, писанемъ ука-
залъ, на що и вы призволились и на одной радѣ перестались есте
во мною и мали-сте во мною виходити. А же-сте ся тамъ востали
не вѣдаю для чого, сподѣваючись подобно еще на якісь посилки
к собѣ, теда я сумненемъ своимъ обовязуюся вамъ, абысте, на
жадние посилки не сподѣваючись болше, ку ихъ милостямъ па-
номъ гетманомъ ся брали и у ихъ милостей о ласку ся старали;
а я васъ всѣхъ ласкою ихъ милостей убезпечаю, же вамъ жаденъ
волосъ з головы не спадеть жадному. Любо то в той часъ, яко-мъ
я вишолъ, орда насъ замешала, тилко жъ жаденъ не достался до
татаръ, и хотъ которого в той замешанинѣ ухватилъ билъ який
татаринъ, теда и того мусѣли отдать вцалѣ; бо билъ заказъ ихъ
милостей пановъ гетмановъ, абы нѣкого не брали татарѣ. Зачимъ
и я би-мъ вамъ радилъ, абысте болшъ не били в сердцахъ своихъ
затвердѣлими и душъ невиннихъ з собою не заводили далѣй; а
скоро обачите мою полковую короговъ^и и отъ его милости пана
гетмана полки и отъ ясневелможныхъ ихъ милостей пановъ гетмановъ
реимента, абысте всѣ, таборцемъ оправившись и армати з собою
взявши, порадне вишли всѣ. Такъ тежъ и пану Шеремету тоѣ
радите, абы южъ в жаднихъ послилкахъ уфности жадной не мѣлъ
и васъ не задерживалъ, приводечи ему тоѣ на память, іжъ южъ
вся москва, которая в городѣхъ зостанала, позношена, такъ тежъ
и в Литвѣ всѣ войска московские отъ его милости пана Чернецкого
в полки наши, которые тамъ били, позношени, и значние зви-

твѣтства одержуеть; але абы у ихъ милостей пановъ гетмановъ о ласку и милосердіе старался и просилъ, яко то межи монархами хрестіянскими ведеться, же объючись межи собою, а хто кого поконае, о милосердіе просить и одержуеть е. Що теды вамъ и повторе ознаймивши и ласкою ихъ милостей пановъ гетмановъ упевнивши, Господу Богу васъ поручаю. З табору полского.

А кгда нарядитесь, давайте знать ихъ милостямъ паномъ гетманомъ, а ихъ милости в тое потрафятъ, же васъ вцале введуть.

Вашимъ милостямъ всего добра зчливый приятель Тимофей Ярмолаевичъ Цецюра, полковникъ короля его милости Войска Запоровкого Переяславский.

На пакетъ надпись: Ихъ милостямъ паномъ полковникомъ наказнымъ и паномъ судямъ в таборѣ Московскомъ отдать.

Подлинникъ, писанный на полулистъ бумаги, хранится въ Моск. Архивъ Минист. Иностр. дѣлъ.

СХХХVI.

Универсалъ Юрія Хмельницкаго козакамъ и всѣмъ жителямъ Прилуцкаго полка съ убѣжденіемъ покориться Польскому королю. Изъ Смѣлы, 1660 года, 18 ноября.

Юрий Хмельницкий, гетманъ, з Войскомъ его корол. милости Запоровкимъ.

Всему старшому и меншому Войска его корол. милости Запоровкому товариству и всему посполству, на Заднѣпрю застаючому, а меновите п. полковникови Прилуцкому, сотникомъ, атаманомъ и всей черни, доброго здоровья отъ Господа Бога зычимъ.

Дошло намъ вѣдати, же вы всѣ, Заднѣпряне, чили мѡимъ молодымъ не довѣряючи гѣтамъ, чили яко бы-мъ то з якого учили нилъ примусу, иже его корол. милости и Речипосполитой з Войскомъ Запорозькимъ в вѣрное покорылся подданство, не хочете з нами едностайне и едномыслне прирѡжѡному своему голдовати пану а своимъ упоромъ прагнете кровопролитіа христіанского, которое певне, скоро Днепръ станеть (бо варазъ всѣ войска коронные, татарские з всѣми потугами и наши козацкие яко на спротивныхъ на Заднепре пойдуть), мусить быти. Якого мы не зычачи, ласкавымъ васъ отцевскимъ упоминаемъ сердцемъ, жебысте, поглядаючи, якъ ся Пушкарюмъ и иншимъ бунтовникомъ и ихъ помочникомъ з Божого допущеня за своеволю нагородило, такъже постерегаючи здоровья своего, жонъ и дѣтокъ и цѣлѡсты маетковъ своихъ и волностей, крѡаве набытыхъ, бунтовъ не вщинаючи и своеволѣ попереставши, подъ высокую отцевскую его корол. милости (руку) наклонили, отъ которого кгда бысмо не были упевнени, же церковь Божия православная наша при цѣлѡсти, повѡзе и волностяхъ своихъ будетъ зоставати и насилія жадного терпѣти не будетъ, волѣли бысмо всѣ кровю нашею облити мѣстце, на которомъ потреба была, а нѣжели бысмо ся склонили до подданства его корол. милости; але кгда-смо врозумѣли, же той миръ и постановене будетъ кгрунтовное и вѣчное, а до того, же и его царское величество, завевшися з его корол. милостю, не мало ратныхъ своихъ людей потратилъ, и якъ великие московские з Шереметомъ, з Хованскимъ, з Долгорукимъ и иншими были войска, силамъ еднакъ коронныхъ войскъ вытравати не могучи, до остатней пришли згубы, и межи нашимъ народомъ великое пролитіе крове сталося. Зачимъ и повтѡре васъ упоминаемъ, жебысте всѣхъ бунтовъ поперестали и унѣверсаломъ... Сомка и бѣгуна Бруховецкого, змышленнымъ на имя наше, не вѣрыли За тымъ васъ Господу Богу поручаемъ. Писанъ въ Смѣлой, 18 ноеврія, року 1660.

Юрій Хмельницкій рукою власною.

*Подлинникъ писанъ на листъ бумаги, внизу приложена
войсковая печать на желтомъ воску подъ кустодією. Ниже печати
надпись: в полкъ Прилуцкый. На оборотъ другая надпись: Уни-
версалъ до полку Прилуцкого. Хранится въ Моск. Архивъ Ми-
нистр. Иностр. дѣлъ.*

КОНЕЦЪ ТРЕТЬЯГО ТОМА.

